Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Zitting 1982–1983

Rijksbegroting voor het jaar 1983

17 600

Begroting van uitgaven

Hoofdstuk X
Departement van
Defensie

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUD

Inleiding

Hoofdstuk I. Internationale- en wapenbeheersingsaspecten van het defensiebeleid 7

Internationale situatie 7
Wapenbeheersing en ontwapening 7
Vredesoperaties 8
Kernbewapening 9

Hoofdstuk II. Financiën 12

Hoofdstuk III. De krijgsmacht 15

Algemeen 15
Koninklijke marine 15
Koninklijke landmacht 17
Koninklijke luchtmacht 19
Koninklijke marechaussee 20

Hoofdstuk IV. Het materieelbeleid 21

Algemeen 21
Internationale samenwerking bij het ontwikkelen, produceren en verwerven van defensiematerieel 21
Munitie- en reservedelenbeleid 22
Vestiging opslagplaatsen van Amerikaans legermaterieel in Nederland 22
Beheersing materieelexploitatie 23
Wetenschappelijk onderzoek 23
Defensie en de Nederlandse industrie 24
Materieelplannen Koninklijke marine 24
Materieelplannen Koninklijke landmacht 26
Materieelplannen Koninklijke luchtmacht 28

Hoofdstuk V. Het personeelsbeleid 3

Inleiding 3
Arbeidsvoorwaarden 3
Gewetensbezwaren 3
Dienstplichtbeleid 3
Personeelszorg 3
Specifieke aspecten van het personeelsbeleid van de krijgsmachtdelen en van het burgerpersoneel 3
Personeelssterkten 4

Hoofdstuk VI. Ruimtelijke ordening, milieu en defensie 4

Ruimtelijke ordening 4
Milieu 4
Spreiding defensiediensten 4

Hoofdstuk VII. Overige onderwerpen 4

Fundamentele voorlichting 4
Militair straf- en tuchtrecht 4
Organisatiefunctie en bestuurlijke informatievoorziening 4

Hoofdstuk VIII. Toelichting op de artikelen 4

INLEIDING

Het is nu ruim acht jaar geleden dat het defensiebeleid op lange termijn in een nota aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd voorgelegd. In juli 1974 verscheen «Om de veiligheid van het bestaan». Toen kwamen de verantwoordelijke bewindslieden tot de slotsom dat niet onbelangrijke aanpassingen nodig zouden zijn om de bondgenootschappelijke en andere defensietaken zinvol te kunnen blijven vervullen, gegeven de te verwachten financiële mogelijkheden op langere termijn. Een deel van die aanpassingen is in de loop der jaren tot stand gekomen. Toch blijkt de spanning tussen de bestaande taken van de krijgsmacht en de financiële middelen nog steeds te groot te zijn. Aan de orde is de vraag welke defensie Nederland zich moet en kan veroorloven.

Het vorige kabinet was voornemens op die vraag antwoord te geven in de vorm van een nieuw tienjarenplan, neergelegd in een Defensienota. De eerste fase van dat plan zou de begroting voor 1983 zijn. Dat karakter kan de thans aangeboden begroting niet hebben, maar zij kan ook niet geheel los worden gezien van het planningsproces dat binnen Defensie ten behoeve van de Defensienota ver was gevorderd en dat wordt voortgezet om een volgend kabinet zo veel mogelijk bouwstenen voor een nieuw defensieplan te verschaffen.

Uitvoerige informatie daarover kan in de huidige politieke situatie niet worden verstrekt, maar wel is het nuttig aan te geven welke uitgangspunten aan het opstellen van een nieuw tienjarenplan ten grondslag hebben gelegen en welke wegen zich aftekenen bij het opstellen van de Defensienota.

Bij het maken van het defensieplan voor de lange termijn is ervan uitgegaan dat de veiligheid van het land verzekerd moet blijven. De internationale situatie en de toenemende militaire kracht van het Warschaupact rechtvaardigen niet een drastische vermindering van onze conventionele defensie-inspanning. Bovendien zou die op gespannen voet staan met het streven in onze samenleving de veiligheid minder afhankelijk te maken van kernwapens.

De ernstige economische crisis waarin het Westen thans verkeert, noopt echter ook ons land tot vergaande bezuinigingen, waaraan Defensie een deel moet bijdragen. In dat spanningsveld is aan een verantwoord defensieplan gewerkt. De gedachte uit de Defensienota-1974 kwaliteit boven kwantiteit te stellen is daarbij opnieuw de leidraad geweest.

De situatie waarin met het opstellen van de nieuwe Defensienota moest worden begonnen was heel moeilijk. Het lopende defensieplan berustte onder meer op een jaarlijkse reële groei van de defensie-uitgaven met drie procent, zoals in de Navo was afgesproken, maar in de praktijk bleef de groei de laatste jaren steken bij een gemiddelde van ongeveer anderhalf procent. De achterstand liep in de laatste vier jaar op tot anderhalf miljard gulden. Dat heeft geleid tot zodanige ingrepen in de investeringen en de exploitatie dat de taakvervulling van de krijgsmacht zoals wij die nu kennen ernstig in gevaar komt als dat zo zou voortgaan. Als de plannen en de werkelijke financiële groei op dezelfde wijze blijven afwijken, zou voor verwezenlijking van de bestaande plannen een tekort van ongeveer f 7 mld. ontstaan. Zelfs als de begroting voor Defensie zou blijven berusten op een werkelijke groei van drie procent, zou deze achterstand op geen stukken na kunnen worden ingehaald.

Uit de berekeningen die bij Defensie zijn gemaakt komt dan ook onomstotelijk naar voren dat om die ontwikkeling te keren de komende jaren het financiële niveau voor Defensie hoger zou moeten liggen dan nu is voorzien. Dat lijkt evenwel in het economische klimaat waarin wij nog wel geruime tijd zullen verkeren, een weinig realistische benadering. Als wordt doorgegaan met ad hoc maatregelen, met schuiven en uitstellen in de hoop op betere tijden, loopt de zaak vast en ontstaat een krijgsmacht die niet meer voor haar taak is berekend.

Welk financieel niveau er de komende jaren ook tot stand komt, fnuikend voor elk lange-termijnplanning – en dat is die van Defensie per definitie – is een opeenstapeling van incidentele ombuigingen die structureel doorwerken naar latere jaren. Dat ondergraaft het hele bouwwerk van langlopende contracten en in het bondgenootschap gemaakte afspraken en gedane toezeggingen. Met het oog daarop moet meer zekerheid worden geboden voor de op zich zelf juiste, in de Defensienota-1974 ontwikkelde financieringsmethode.

Bij het voorbereiden van de Defensienota zijn verschillende groeimodellen ontwikkeld. Evenwel niet met als uitgangspunt het financiële niveau voor 1982 zoals dat in 1978 werd voorzien toen tot drie procent groei werd besloten, maar het aanzienlijk lagere niveau dat inmiddels in 1982 was bereikt. Dat alleen al dwingt tot structurele maatregelen.

Het in de Defensienota-1974 vastgelegde uitgangspunt dat kwaliteit boven kwantiteit gaat zal richtinggevend moeten blijven bij verder onderzoek. De kortingen van de afgelopen jaren hebben niet alleen een ongunstige invloed op de investeringsprogramma's, maar leggen ook een onevenredig grote druk op de exploitatie. Zo moest de Koninklijke marine een aantal scheepsbouwprojecten uitstellen. Ook moesten de plannen om de voorraden munitie, brandstoffen en reservedelen weer op peil te brengen worden vertraagd. Een groot aantal kleinere projecten, waaronder infrastructurele, wordt eveneens naar latere jaren verschoven.

Bij de Koninklijke landmacht werd de vervanging van de verouderde getrokken artillerie uitgesteld. Ook moest de resterende behoefte aan moderne nachtzichtmiddelen voor anti-tankwapens voor een deel vervallen en voor een deel worden uitgesteld. Eveneens moest worden besloten de Alouette-III helikopter voorlopig niet te vervangen en voorlopig geen speciale eenheid voor de elektronische oorlogvoering op te richten. Op de voorraden munitie werd verder ingeteerd, en de voorraden reservedelen konden niet voldoende worden aangevuld.

Bij de Koninklijke luchtmacht moest de omvang van de jaarlijkse bestellingen van F-16 vliegtuigen worden teruggebracht van 24 naar 18 vliegtuigen en dat aantal zal nog verder afnemen. Belangrijke kleinere aanschaffingen zoals brandstofhulptanks en laser-geleidingsapparatuur moesten worden uitgesteld. De uitvoering van de plannen om het aantal vlieguren weer op peil te brengen en de vlieger/vliegtuigratio te verbeteren, moest worden vertraagd, evenals de aanschaf van belangrijke munitiesoorten.

Om tussen investeringen en exploitatie weer de gewenste verhouding te bereiken, zal aan een kritische herbezinning op omvang en taken van de krijgsmacht niet zijn te ontkomen. Dit zal onder meer betekenen dat een aantal in de huidige plannen opgenomen investeringen zal moeten worden heroverwogen. Investeringen die de doelmatigheid vergroten zullen daarbij een hoge prioriteit moeten krijgen. Het streven zal daarbij gericht moeten blijven op het zoveel mogelijk uitvoeren van de maatregelen uit het Long-term defence programme (LTDP).

Om de krijgsmacht in het verwachte financiële kader te laten passen, kan bij het voorbereiden van de Defensienota onder meer het volgende worden overwogen:

– De Koninklijke marine zal zich moeten blijven richten op een zo goed mogelijke vervulling van de hoofdtaak: de onderzeebootbestrijding. Daarbij zal evenwel bezinning nodig zijn op de grootte en de aard van de vloot. De grote aanschaffingsprojecten, zoals die van de M-fregatten en de vervanging van de vliegtuigen Breguet-Atlantic, zullen in relatie tot elkaar moeten worden getoetst op hun wenselijkheid en tijdstip van verwezenlijking.

– Bij de Koninklijke landmacht zal in het kader van het LTDP grote nadruk moeten worden gelegd op maatregelen ten gunste van de reactietijd van het Eerste legerkorps. De vuursteun zal moeten worden gereorganiseerd. Ook zouden de plannen op het gebied van de anti-tankbestrijdingsmiddelen, met name de anti-tankhelikopter, en die voor de voorbereiding op de elektronische oorlogvoering opnieuw moeten worden bezien.

– De Koninklijke luchtmacht moet zo goed mogelijk worden uitgerust voor haar voornaamste taken, namelijk het leveren van tactische grondsteun en de luchtverdediging. Het ligt thans in het voornemen het Nike-luchtverdedigingssysteem geleidelijk te vervangen en vroeger dan was voorzien de Patriot in te voeren. Dit zal gevolgen hebben voor de hele planperiode, wat zal moeten leiden tot herschikking van een aantal investeringsprogramma's. Bezinning op het aantal vliegtuigen is daarbij gewenst.

De meeste voorstellen die nu bij de indiening van de begroting voor 1983 worden gedaan lopen niet vooruit op mogelijk te nemen beslissingen van bovengenoemde aard. Deze of andere structurele maatregelen dienen aan de orde te komen bij het opstellen van de Defensienota door een volgend kabinet. Voor 1983 worden forse ingrepen in de programma's voor materieelinvesteringen en infrastructurele voorzieningen voorgesteld.

Voor 1983 zijn opnieuw bezuinigingen in de exploitatiesfeer onvermijdelijk, omdat de meeste meer structurele maatregelen niet op korte termijn besparingen van betekenis opleveren. In deze sector wordt hiermee echter de grens van de mogelijkheden bereikt. Met grote inspanning is het gelukt de vaar- en vliegprogramma's op hetzelfde peil te handhaven. Beperkingen, verdergaand dan voor 1983 zijn voorzien, voor de oefen-, vaar- en vliegprogramma's, de munitievoorraden en de voorraden reservedelen zijn niet verantwoord. Deze zouden de inzetbaarheid van de krijgsmacht beneden een aanvaardbaar operationeel niveau brengen.

Bij het treffen van de hiervoor genoemde bezuinigingsmaatregelen is tevens overwogen dat in de huidige omstandigheden niet zodanige structurele maatregelen moeten worden genomen dat een nieuw kabinet te weinig ruimte zou krijgen voor eigen beleid. De maatregelen die worden voorgesteld en die in latere jaren doorwerken betreffen het afstoten van verouderde wapensystemen die duur zijn in de exploitatie – en die toch binnen korte tijd zouden moeten worden vervangen – en het stroomlijnen van de organisatie van de krijgsmacht.

Langs deze lijnen wordt de financiële situatie bij Defensie aangepakt. Door heel stringent de laatste gaten te dichten, is een sluitende begroting tot stand gekomen die een hanteerbaar financieel uitgangspunt verschaft voor verder te ontwikkelen beleid.

Van deze maatregelen kunnen als belangrijkste worden genoemd:

– het in afwachting van mogelijke verkoop uit de vaart nemen van de Van Straelen-klasse ondiepwatermijnenvegers. Deze maatregel is verantwoord omdat de resterende veegcapaciteit voldoende is om de expertise te handhaven;

– de opheffing van twee parate en één mobilisabele afdeling verouderde luchtdoelartillerie van het type 40L70. Deze opheffing is verantwoord omdat ze in verband staat met de invoering van een modern licht luchtverdedigingssysteem van het type Stinger;

– het zo snel mogelijk vervangen van het sterk verouderde Nike-luchtverdedigingssysteem door het moderne conventionele Patriot-systeem. Daarom wordt het noodzakelijk en ook verantwoord geacht al in 1983 een squadron nucleaire Nikes op te heffen;

– de beperking van de capaciteit van de vliegbasis Eindhoven.

Over deze maatregelen zal dit jaar met de bondgenoten worden gesproken in het kader van het jaarlijkse overleg over de nationale plannen.

De voorgenomen maatregelen hebben invloed op de werkgelegenheid bij Defensie. Zo zal het aantal personeelsleden in 1983 met ongeveer 1500 teruglopen. De hieraan verbonden gevolgen voor het personeel zullen met de grootste zorg en in nauw overleg met de betrokkenen worden bezien. Gedwongen ontslagen zullen niet nodig zijn. Daarentegen zal de vestiging van een aantal opslagplaatsen voor Amerikaans legermaterieel in Nederland werkgelegenheid scheppen voor ongeveer 1500 personen. Het achterwege laten of verminderen van aankopen van materieel heeft bovendien gevolgen voor de werkgelegenheid in een deel van de industrie.

De kernbewapening is een onderdeel van het veiligheidsbeleid. De daaraan verbonden problemen beroeren velen in onze samenleving terecht diep. De maatschappelijke discussie hierover is nog nooit zo intens en diepgaand gevoerd als thans het geval is. In een groot deel van Europa en ook in de Verenigde Staten is een proces gaande waaruit blijkt dat groeiende delen van de bevolking zich eerder bedreigd dan beschermd voelen door de kernbewapening.

Deze discussie, die zo diep ingrijpt in onze samenleving, dient met grote openheid te worden gevoerd. De afstand die in Nederland en ook in andere Westerse landen is ontstaan tussen een deel van de bevolking en de overheid op het punt van het veiligheidsbeleid en vooral de nucleaire aspecten daarvan, moet zo klein mogelijk worden gemaakt. Het karakter van deze memorie leent zich echter niet voor diepgaande analyse van deze problematiek; die zou in de Defensienota zijn opgenomen.

In de Defensienota zouden de verschillende categorieën nucleaire wapens als geheel en in hun samenhang aan de orde zijn gekomen en zou zijn aangegeven welke mogelijkheden zich aandienen voor een verantwoord veiligheidsbeleid. De gedachte hierbij was dat beslissingen over de Nederlandse kerntaken in hun samenhang en in het geheel van het veiligheidsbeleid zouden moeten worden genomen. Al eerder is gesteld dat dit niet behoeft uit te sluiten dat in een enkel geval wellicht voorlopige beslissingen zullen moeten worden genomen, in afwachting van definitieve. In Hoofdstuk I van deze memorie wordt nader op deze problematiek ingegaan.

In het defensiebeleid, zoals dat in de afgelopen periode is gevoerd, is sterk tot uitdrukking gebracht dat er een fundamentele samenhang bestaat tussen enerzijds het leveren van een voldoende defensie-inspanning en anderzijds het voeren van een politiek van wapenbeheersing. Dit is gedaan in het besef dat een minister van Defensie, gegeven zijn mede-verantwoordelijkheid voor vrede en veiligheid, niet ermee mag volstaan zich uitsluitend te richten op het instandhouden van een krijgsmacht. Ook hij behoort zijn aandeel te leveren in de bondgenootschappelijke veiligheidspolitiek en uit dien hoofde eraan mee te werken te voorkomen dat de bewapening – met name die van Oost en West – in plaats van de internationale veiligheid te verzekeren, het gevaar van oorlog zou doen toenemen. Ook hij moet zijn beleid vormen en uitvoeren in het bewustzijn dat de zorg voor evenwichtige militaire verhoudingen gepaard gaat met het tot stand brengen van overeenkomsten en afspraken over het zoveel mogelijk verminderen van de wederzijdse bewapening.

Ook in de bondgenootschappelijke ministeriële organen waarin ministers van Defensie zitting hebben (Eurogroep, het Defence planning committee en de Nuclear planning group), heeft Nederland zich in het afgelopen jaar ingezet voor een kritische bezinning op de situatie waarin de wereld door de ontwikkeling van de kernbewapening is komen te verkeren. Het is daarbij gebleken dat ook bij de bondgenoten een duidelijke behoefte bestaat aan het bespreken van algemene aspecten van het veiligheidsbeleid, die buiten het defensiebeleid in engere zin vallen. Zo is de groeiende publieke onrust niet alleen in ons land maar ook elders in de wereld herhaaldelijk onderwerp van discussie geweest. Het besef neemt toe dat bij het instandhouden, opbouwen en moderniseren van kernwapens – evenals van conventionele wapens – het streven naar wederzijdse beheersing voorop moet staan en dat dit streven moet doorgaan, ook bij voortdurende internationale spanningen en conflicten.

Mede gegeven deze nauwe samenhang tussen defensiebeleid en de internationale politiek van veiligheid en wapenbeheersing is tussen Defensie en Buitenlandse Zaken overeengekomen, aangelegenheden van wapenbeheersing in geregeld gezamenlijk overleg aan de orde te stellen om daarover na ruime gedachtenwisseling tot afspraken te komen. Daartoe is een al bestaand ministerieel contact versterkt door de instelling van een Stuurgroep wapenbeheersing en nucleaire bewapening. Bij het overleg in

deze groep is ook de minister-president, door de aanwezigheid van een ambtelijke vertegenwoordiger, betrokken. Het bestaan van deze stuurgroep is gebleken zinvol te zijn. Met het oog op een vruchtbare coördinatie en samenwerking tussen de betrokken ministers zal zij ook in de toekomst een goede rol kunnen vervullen.

HOOFDSTUK I. INTERNATIONALE- EN WAPENBEHEERSINGS-ASPECTEN VAN HET DEFENSIEBELEID

Internationale situatie

In dit hoofdstuk wordt beknopt ingegaan op die delen van het buitenlands beleid die rechtstreeks verband houden met het defensiebeleid.

De verhoudingen in de wereld worden sterk beïnvloed door die tussen Oost en West, die op hun beurt onder invloed staan van de militaire krachtsverhoudingen tussen de Navo en het Warschaupact. Deze krachtsverhoudingen blijven zich voor de Navo ongunstig ontwikkelen. De ontwikkeling van de krachtsverhoudingen is uitvoerig geschetst in de onlangs door de Navo uitgegeven brochure «Een vergelijking van de strijdkrachten van Navo en Warschaupact».

Hoewel zich op het ogenblik in de verhouding tussen de Navo en het Warschaupact geen acute crises voordoen en er in dat opzicht kan worden gesproken van een betrekkelijke stabiliteit in de verhouding tussen Oost en West, blijft de situatie in Afghanistan en Polen reden tot bezorgdheid geven.

Intussen heeft de confrontatie tussen Groot-Brittannië en Argentinië aangetoond hoe onverwacht politieke geschillen tussen staten in gewapende conflicten kunnen ontaarden. De politieke toestand in het Midden-Oosten blijft onverminderd gespannen. De oorlog tussen Irak en Iran bedreigt de stabiliteit in het hele Midden-Oosten. De Israëlische inval in Libanon heeft het Unifil – waarbij Nederland zo nauw is betrokken – onmogelijk gemaakt zijn mandaat naar behoren uit te voeren, waardoor de toekomst van deze vredesmacht vooralsnog onzeker is.

Wapenbeheersing en ontwapening

Wapenbeheersing is een integrerend deel van het veiligheidsbeleid. Bij de bepaling van het defensiebeleid wordt het belang van de wapenbeheersing dan ook steeds betrokken. Zo spelen wapenbeheersingsoverwegingen een belangrijke rol bij het beleid inzake het aanschaffen van materieel.

Start. Het is verheugend dat de onderhandelingen over de strategische bewapening tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie op 29 juni 1982 zijn hervat. Deze zogenaamde «Strategic arms reduction talks» (Start) zullen moeten leiden tot zowel een aanzienlijke vermindering van het aantal kernkoppen als van hun vernietigingskracht.

De Verenigde Staten hebben voorgesteld in een eerste fase de aantallen Amerikaanse en Russische kernkoppen op strategische systemen te verminderen tot op een gelijk niveau, dat minstens een derde lager ligt dan het nu bestaande. Ter verhoging van de stabiliteit zou niet meer dan de helft van deze kernkoppen zich op systemen mogen bevinden die op land zijn geplaatst. In een tweede fase zou een gelijk plafond voor andere elementen van de strategische kernbewapening moeten worden overeengekomen. Daarbij gaat het erom de «throw weight» te verminderen tot onder het bestaande Amerikaanse niveau. Ook de Sovjet-Unie onderschrijft de noodzaak van drastische vermindering van de strategische bewapening, maar de standpunten liggen nog ver uit elkaar.

INF. Van niet minder betekenis zijn de onderhandelingen over de *Intermediate nuclear forces* (INF), die eveneens in Genève worden gehouden. Zij worden gevoerd door de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie, maar over de Amerikaanse onderhandelingspositie vindt nauw overleg plaats binnen de Navo in de Special consultative group (SCG). In het overleg met de bondgenoten in de SCG en in bilaterale contacten wordt door Nederland de noodzaak tot vermindering van deze wapens beklemtoond. De introductie

van de «nul-optie» heeft aan het wapenbeheersingsaspect van het dubbelbesluit van december 1979 wezenlijk inhoud gegeven. Deze optie kan er immers toe leiden dat ook het moderniseringsprogramma van de Navo achterwege kan blijven.

Verband Start-INF. Hoewel de vele nog onopgeloste problemen een spoedige overeenkomst op het gebied van Start en INF in de weg lijken te staan, is het mede in het licht van het verband tussen beide fora, duidelijk dat deze elkaar in de loop van de onderhandelingen zullen beïnvloeden. Het INF-overleg zal aanzienlijk meer kansen hebben tot resultaten te komen als ook bij de Start-onderhandelingen vooruitgang wordt geboekt.

MBFR. Het Westen heeft in de MBFR-onderhandelingen te Wenen een nieuw voorstel ter tafel gebracht. Dat voorstel houdt in dat gemeenschappelijke plafonds van 900 000 voor land- en luchtstrijdkrachten te zamen en 700 000 voor alleen landstrijdkrachten via een geleidelijke vermindering van de bestaande aantallen zullen worden bereikt. Verder blijven begeleidende maatregelen noodzakelijk en zullen alle aan de onderhandelingen deelnemende landen een aanzienlijk deel in de troepenvermindering leveren. Hiermee wordt geprobeerd de MBFR-onderhandelingen nieuw leven in te blazen. Deze onderhandelingen over vermindering van de conventionele strijdkrachten in Europa zijn al sinds 1973 gaande, maar hebben tot nu toe geen resultaten opgeleverd, met name niet door het ontbreken van overeenstemming over de sterktecijfers van het Warschaupact. Ook zijn de partijen er niet in geslaagd het eens te worden over het door het Westen ingediende pakket zogenaamde begeleidende maatregelen, dat beoogt het wederzijds vertrouwen te bevorderen door verificatie en het uitwisselen van informatie over elkaars strijdkrachten.

Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa (CVSE). Op 9 november 1982 zal de CVSE-vervolgconferentie te Madrid worden hervat. De Nederlandse regering blijft streven naar een zinvol en evenwichtig slotdocument. Daarin zullen, naast een mandaat voor een conferentie over ontwapening in Europa, ook maatregelen op andere gebieden moeten worden opgenomen, waarbij met name van belang zijn de Westerse voorstellen over mensenrechten en contacten tussen mensen (de «human dimension»).

Verenigde Naties. De Speciale ontwapeningszitting van de Verenigde Naties, die van 7 juni tot en met 10 juli is gehouden, is helaas een teleurstelling geworden. De regering blijft zich inzetten voor verdere onderhandelingen in het kader van de Verenigde Naties. Zij hoopt dat de ontwapeningscommissie in Genève overeenstemming zal kunnen bereiken over een allesomvattend verbod op proeven met kernwapens en over verdragen op het gebied van chemische en radiologische oorlogvoering.

Wat de chemische wapens betreft bestudeert de regering de mogelijkheid uitvoering te geven aan dat deel van de motie-Schaper (Tweede Kamer, zitting 1981–1982, 17 100, nr. 43) waarin wordt gevraagd het Nederlandse voorbehoud bij het Protocol van 1925 in te trekken. Dat voorbehoud houdt in dat Nederland alleen afziet van gebruik van chemische wapens zolang het daarmee niet wordt aangevallen.

Vredesoperaties

Het Nederlandse veiligheidsbeleid is erop gericht oorlog te voorkomen en internationale vrede en veiligheid te bevorderen. Dit komt tot uitdrukking door deelneming aan de bondgenootschappelijke verdediging en het beschikbaar stellen van bepaalde militaire eenheden voor vredesoperaties.

Het aanbod voor het beschikbaar stellen van bepaalde eenheden dat Nederland aan de Verenigde Naties heeft gedaan voldoet niet meer, zoals is uiteengezet in de recente notitie van de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie. Vandaar dat in deze notitie een nieuwe opzet voor Nederlandse deelneming aan vredesoperaties is aangekondigd. Deze nieuwe opzet zal zodanig zijn dat van geval tot geval zal worden bekeken of, en zo ja welke bijdrage Nederland aan een vredesoperatie kan leveren. Elk verzoek zal worden bezien in het licht van de dan geldende omstandigheden en de dan bestaande mogelijkheden. Een zo flexibele en open mogelijke opzet heeft bovendien het voordeel dat het niet steeds aan de zich wijzigende omstandigheden hoeft te worden aangepast.

Unifil/MFO. De regering heeft zeer grote waardering voor de inspanningen die Nederlandse militairen zich in het kader van Unifil getroosten. Dat geldt met name nu door de Israëlische inval in Libanon het functioneren van Unifil wordt bemoeilijkt. Unifil kwijt zich zo goed mogelijk van zijn door de Veiligheidsraad opgedragen taken. De regering is er na overleg met de Vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Defensie op 18 augustus jl. mee akkoord gegaan dat het Nederlandse bataljon tot aan het einde van de huidige mandaatsperiode aan Unifil blijft deelnemen. Die mandaatsperiode loopt op 18 oktober a.s. af en voor die tijd hoopt de regering duidelijkheid te hebben verkregen over de verdere toekomst van Unifil en de Nederlandse deelneming daaraan.

Buiten het verband van de Verenigde Naties hoopt Nederland door deelneming aan de multinationale vredesmacht in de Sinaï (MFO) een bijdrage te leveren aan het naderbij brengen van een rechtvaardige, duurzame en alles omvattende vredesregeling in het Midden-Oosten.

Kernbewapening

Tijdens de vorige kabinetsperiode bestond het voornemen in een Defensienota een volledige uiteenzetting te geven van de problematiek van de kernbewapening. Het kabinet zou in deze nota weliswaar niet met pasklare antwoorden zijn gekomen maar wel mogelijkheden voor een verantwoord kernwapenbeleid hebben aangegeven. Een waarde-oordeel zou daarbij niet hebben ontbroken. Tot nationale besluitvorming zou echter pas worden overgegaan na een diepgaande gedachtenwisseling, zowel in het parlement als in de Navo.

Het kabinet, dat bij het indienen van deze begroting demissionair is, heeft van het vorige kabinet de uitgangspunten voor het beleid ten opzichte van de kernwapentaken van Nederland overgenomen. Deze uitgangspunten zijn onder meer:

- het beleid is gericht op het terugdringen van de rol van de kernbewapening (Regeerakkoord-1981);
- het beleid wordt gevoerd in samenspraak met de bondgenoten (Regeerakkoord-1981);
- eenzijdige stappen van wapenvermindering zijn onder bepaalde omstandigheden niet uitgesloten (Begrotingsbehandeling-1982);
- wat er op dit gebied in het bondgenootschap gebeurt, is belangrijker dan wat er in Nederland alleen gebeurt (Regeringsverklaring-1981);
- afzonderlijke beslissingen over kernwapentaken, los van elkaar en gespreid in tijd, worden afgewezen. In beginsel dient te worden gekozen tussen samenhangende paketten (Begrotingsbehandeling-1982).

Veiligheidsbeleid, en het daarvan afgeleide defensiebeleid, is ondeelbaar. Of het nu gaat over conventionele tegenover nucleaire bewapening, of over afzonderlijke taken op nucleair gebied, onze deelneming aan de gemeenschappelijke bondgenootschappelijke verdediging vormt één geheel. De Nederlandse kernwapentaken mogen dan ook niet afzonderlijk maar uitsluitend in hun samenhang worden behandeld, zowel nationaal als

internationaal. Daarna zal kunnen worden beslist aan de hand van beleidsalternatieven waarin recht wordt gedaan aan deze samenhang.

Vanzelfsprekend is het in de huidige omstandigheden onmogelijk een beeld te geven van samenhangende paketten. Dit dient te geschieden in de Defensienota.

Mede op grond van bovenstaande uitgangspunten moet met kracht worden bevorderd dat binnen het bondgenootschap wordt onderzocht hoe de verdediging verantwoord kan worden gewaarborgd met een zo gering mogelijk aantal nucleaire wapens, in het bijzonder die voor de korte afstand.

De in Navo-verband uit te voeren studie naar de gewenste aard, samenstelling en omvang van het bestand aan nucleaire wapens van het bondgenootschap in Europa wordt dan ook gezien als een belangrijk element in het besluitvormingsproces in ons land. Het stemt tot voldoening dat deze studie weer op gang is gekomen en thans een aantal elementen bevat waarop Nederland zo sterk heeft aangedrongen. Zo zal het hele arsenaal aan nucleaire wapens in Europa worden doorgelicht tegen de achtergrond van de militair-strategische situatie die sinds de invoering van de eerste tactische kernwapens in Europa is gewijzigd. Ook zal de functie van de wapens voor de korte afstand grondig worden geanalyseerd, evenals de samenhang van deze wapens met de wapens voor langere afstand. Naarmate in bondgenootschappelijk verband door studie meer inzicht wordt verkregen, kan beter worden beslist over de samenstelling van de Nederlandse nucleaire bijdrage voor een reeks van jaren.

Ten aanzien van een beslissing over een eventuele plaatsing van kruisvluchtwapens in Nederland geldt dat ook het verloop van de wapenbeheersingsonderhandelingen over de middellange- afstandswapens daarvoor bepalend is. De Regering is overigens van mening dat een beslissing over het al of niet plaatsen van kruisvluchtwapens in Nederland niet tot in het oneindige kan worden uitgesteld.

Er zullen, in afwachting van definitieve beslissingen over de aard en omvang van ons kernwapenpakket, in de naaste toekomst enige voorlopige maatregelen moeten worden genomen, juist om alle mogelijkheden voor een uiteindelijke keuze volledig open te houden. Het gaat hierbij om het al dan niet voortzetten van twee kernwapentaken die Nederland al heeft, namelijk die van de onderzeebootbestrijding met de Neptune en van de tactisch-nucleaire taak met de F-104.

Daarnaast zal naar verwachting dit parlementaire jaar overleg met de Kamer moeten worden gevoerd over de technische en administratieve voorbereidingen die nodig zijn om te zijner tijd te kunnen beslissen over een eventueel plaatsen van kruisvluchtwapens in Nederland. Informatie hierover is toegezegd tijdens de begrotingsdebatten van februari 1982. Dit overleg zal moeten uitmonden in een besluit over het al dan niet overgaan van een passieve naar een actieve fase van voorbereiding.

Vliegtuigen. De maritieme patrouillevliegtuigen Neptune, die een nucleaire taak hadden op zee, zijn inmiddels buiten dienst gesteld en de eerste vervangende vliegtuigen van het type Lockheed-Orion zijn aangekomen. Zoals al eerder aan de Kamer is meegedeeld, zijn de bemanningen van deze Orions geoefend voor de mogelijke uitvoering van een nucleaire taak. Hierdoor is een beslissing van welke aard ook open gehouden. Thans volgt een periode van enige maanden waarin vliegtuigen, bemanningen en grondpersoneel als eenheid volledig inzetbaar worden gemaakt voor een mogelijk optreden in het aangewezen operatiegebied. Tegen het eind van 1982 komt het moment waarop een beslissing moet worden genomen over het voorlopig wel of niet voortzetten van de nucleaire taak.

De invoering van de F-16 vliegtuigen in de Koninklijke luchtmacht en daarmee het geleidelijk verdwijnen van de F-104 Starfighters vordert zodanig dat een beslissing over het voorlopig wel of niet voortzetten van de nucleaire taak uiterlijk midden 1983 moet zijn genomen.

In dit parlementaire jaar zijn dus twee voorlopige besluiten te nemen ten aanzien van de nucleaire taak van vliegtuigen. Hierbij wordt niet beslist over de vraag of Nederland deze taken uiteindelijk zal houden of afstoten. Het betreft hier maatregelen die het moeten mogelijk maken in volle vrijheid een keuze te doen als beslissingen aan de orde zijn over de uiteindelijke nucleaire taken van onze krijgsmacht.

Technisch gezien is het vrij eenvoudig een nucleaire taak te beëindigen, maar daartegenover duurt het lang voordat een squadron weer opnieuw voor zijn taak is berekend als een beslissing tot beëindiging zou worden herzien. Hieraan dient te worden toegevoegd dat een beslissing tot taakbeëindiging zich moeilijk verdraagt met het voornemen overleg te voeren met de bondgenoten over het totale beeld van de Nederlandse nucleaire bijdrage. Beziet men de gevolgen ervan voor de bondgenoten, dan moet worden vastgesteld dat zo'n beslissing tenminste op gespannen voet staat met bepaalde hierboven vermelde uitgangspunten. Tegen die achtergrond zullen in de loop van het komende begrotingsjaar de nucleaire taken van vliegtuigen van marine en luchtmacht moeten worden bezien.

Kruisvluchtwapens. Wat betreft de voorbereidingen voor het mogelijk plaatsen van kruisvluchtwapens, is de Tweede Kamer meegedeeld dat Nederland zich in de passieve fase bevindt. In deze fase verricht de met de voorbereidingen belaste instantie in het bondgenootschap onderzoek naar technische en juridische omstandigheden, voor het geval het zou komen tot het uitvoeren van infrastructurele werken in een later stadium, ten behoeve van eventuele plaatsing in een nog later stadium. Nederlandse deelneming beperkt zich thans tot het verschaffen van informatie als daarom wordt gevraagd. In het kader van deze informatiefase zullen contacten nodig zijn met rijks-, provinciale en gemeentelijke instanties. Het gaat hierbij om zaken als ruimtelijke ordening, bestemmingsplannen en de huisvesting van en faciliteiten voor Amerikaans personeel. Om te zijner tijd te kunnen komen tot een verantwoorde beslissing over het vraagstuk van de plaatsing – een beslissing die in al zijn gevolgen kan worden overzien – behoren deze en andere bijkomende facetten bekend en weegbaar te zijn. Op het moment dat hieruit afspraken, al zijn dit per definitie voorlopige, voortvloeien, zal eerst in overleg met het parlement worden getreden, zoals is toegezegd bij de behandeling van de defensiebegroting voor het jaar 1982.

Met de activiteiten in de voorbereidende fase wordt geenszins een onomkeerbare ontwikkeling in de richting van plaatsing teweeggebracht. Dat is ook onder de aandacht gebracht van de betrokken Navo-autoriteiten. Het niet verlenen van deze medewerking zou evenwel betekenen dat het te zijner tijd nemen van een beslissing volgens het binnen de NAVO afgesproken tijdschema in feite onmogelijk zou worden gemaakt, hetgeen voor de bondgenoten belangrijke consequenties zou hebben.

Nike. Een beslissing die geen uitstel vergt en ook niet tijdelijk van karakter kan zijn, is die over de vervanging van het luchtverdedigingssysteem Nike. Met de vervanging van de nucleaire Nike door de conventionele Patriot wordt nu begonnen door het opheffen van één Nike-squadron. Deze versnelde overschakeling, waarop in Hoofdstuk III nader wordt ingegaan, past, hoewel ingegeven door de noodzaak op korte termijn financiële ruimte te scheppen, op zich zelf in het Nederlands beleid gericht op minder grote afhankelijkheid van kernwapens.

HOOFDSTUK II. FINANCIËN

Na de al in 1977 uitgesproken intentie-verklaring verbond Nederland zich in 1978 in bondgenootschappelijk verband tot een reële stijging van de defensie-uitgaven met 3% per jaar. Deze groeinorm van de defensie-uitgaven werd verwerkt in de meerjarenramingen 1979–1983 van de Miljoenennota-1979. Op grond van die meerjarencijfers is een tienjarenplan vastgesteld en zijn verplichtingen aangegaan, onder meer in de vorm van langlopende omvangrijke programma's voor de aanschaf van materieel. Daarna zijn deze meerjarencijfers als gevolg van herhaalde financiële ingrepen steeds weer verlaagd. Daardoor is de beschikbare ruimte voor het verder aangaan van verplichtingen steeds kleiner geworden.

In de Miljoenennota-1979 werd voor de periode 1979–1982 uitgegaan van een groei van de defensie-uitgaven met ongeveer f 3 mld. Door verschillende ombuigingen werd deze overeengekomen groei al verminderd met ongeveer f 0,8 mld.[1] Deze financiële ingrepen waren nodig om bij te dragen tot verlichting van de problematiek van de rijksbegroting als geheel.

Volgens berekeningen van Defensie is door ondercompensatie van prijsstijgingen de groei nogmaals verminderd met zo'n f 0,7 mld. De totale vermindering van de groei voor de periode 1979–1982 bedroeg daarmee *ongeveer f 1,5 mld., dat is ongeveer 1,5%, zoals al is uiteengezet bij de* behandeling van de begroting 1982 (Handelingen Tweede Kamer, zitting 1981–1982, nr. 14, blz. 1826).

Bij de parlementaire behandeling van de ontwerp-begroting 1982 bleek dat bij Defensie in 1982 nog voor f 800 mln. aan maatregelen moest worden getroffen. Dat probleem was mede veroorzaakt door de hiervoor genoemde ombuigingen ten laste van de defensiebegroting. Van deze f 800 mln. was voor ongeveer f 400 mln. aan maatregelen in voorbereiding, zoals is aangegeven in het verslag van een schriftelijk overleg (Tweede Kamer, zitting 1981–1982, 17 100 hoofdstuk X, nr. 25). Bleef over een probleem van f 400 mln. Voor f 250 mln. hiervan is de oplossing gekozen die is uiteengezet in het hierboven genoemde verslag. Om de overige f 150 mln. te dekken, zijn opnieuw maatregelen genomen ten laste van de personele en materiële exploitatie en van de investeringen.

De ontwerp-begroting van uitgaven voor 1983 bedraagt f 12 645,9 mln., exclusief civiele verdediging. Deze ontwerp-begroting is als volgt opgebouwd:

[1] Weliswaar zijn ook extra bedragen ter beschikking gekomen, maar deze konden geen verlichting brengen, gelet op de specifieke bestemming hiervan (Unifil, Pomss, Pensioenen en wachtgelden).

	Uitgangspunt:			
	In miljoenennota 1982 geraamd voor 1982:		f 12 105,0 mln.	
Bij:	Reële groei 3%		f 383,0 mln.	
	In miljoenennota 1982 geraamd voor 1983			f 12 488,0 mln.
Af:	Structurele doorwerking van groeivermindering 1982			
	– beleidsaanpassing in 1982	⁄. f 20,0 mln.		
	– korting prijsbijstelling 1982	⁄. f 96,1 mln. +		
			⁄. f 116,1 mln.	
Af:	Vermindering groei in 1983[1]			
	– toename van de beleidsaanpassing 1982	⁄. f 19,3 mln.		
	– beleidsaanpassing 1983	⁄. f 103,1 mln. +		
			⁄. f 122,4 mln.	
				⁄. f 238,5 mln.[2]
				f 12 249,5 mln.
Bij:	– prijsbijstelling 1982	f 262,3 mln.		
	– bijstelling desalderingen[3]	f 61,8 mln.		
	– bijstelling pensioenen en wachtgelden	f 45,1 mln.		
	– diversen	f 22,2 mln. +		
				+ f 391,4 mln.
				f 12 640,9 mln.
Bij:	Technische correcties			
	– aanpassing voorschotten loon en bouw[4]			f 5 mln.
Ontwerp-begroting 1983				f 12 645,5 mln.

Toelichting op het overzicht

noot 1. In de defensiebegroting 1983 kan een groei van circa 2% worden bereikt omdat de beleidsombuigingen zijn beperkt gebleven tot een bedrag van f 122,4 mln.:

– f 19,3 mln. betreft de groei van de beleidsaanpassing 1982;

– f 103,1 mln. betreft het bedrag waarmee het kabinet zich onder druk van de algemene sociaal-economische situatie heeft genoodzaakt gezien de groei van de defensie-uitgaven voor 1983 opnieuw te beperken.

noot 2. In Hoofdstuk III van de memorie van toelichting is aangegeven welke maatregelen zijn getroffen om deze problematiek van f 238,5 mln. op te lossen.

noot 3. Hogere uitgaven als gevolg van hogere inkomsten.

noot 4. Ingevolge richtlijnen van de minister van Financiën zijn de voorschotten op de loonontwikkeling en op de prijsontwikkeling in de bouw aangepast.

In de Voorjaarsnota 1982 (kamerstuk 17 351, nr. 10, zitting 1981–1982) is aangegeven dat Defensie voor 1983 kan rekenen op een reële groei van 2% ten opzichte van het verlaagde niveau 1982. Voor 1984 en volgende jaren kan voor ramingstechnische doeleinden worden uitgegaan van een jaarlijkse groei van 3% ten opzichte van het verlaagde niveau voor 1983.

Realisatie begrotingen 1980 en 1981. De realisatie van de begroting-1980 blijkt uiteindelijk in geringe mate af te wijken van de (voorlopige) cijfers, zoals die in de memorie van toelichting op de ontwerp-begroting-1982 (blz. 12) zijn gegeven. De afwijkingen hangen samen met het ingestelde kasplafond en met een ramingsverschil voor pensioenen en wachtgelden, dat door Defensie in 1980 binnen het kasplafond moest worden opgevangen. De regel "meer/minder uitgegeven" in het overzicht 1981 geeft de mutaties aan die per saldo zijn aangebracht om aan te sluiten bij de eindstand-1981.

Realisatie begrotingen 1980 en 1981 (in miljoenen guldens en excl. CV)

	Pers. expl.	Mat. expl.	Invest.	Pens./Wachtg.	Exog.	Totaal
1980						
Autorisatiebegroting	5 655	1 295	2 775	1 082	27	10 834
In %	52,5	12,0	25,6	10,0	0,2	100,0
Overgang loodswezen	−151	−18	−40	−12	0	−221
Voorjaarsnota	48	81	217	0	25	371
Diverse toevoegingen na voorjaarsnota	81	98	−175	21	−24	1
Totaal beschikbaar	5 633	1 456	2 777	1 091	28	10 985
Meer/minder uitgegeven	49	−19	−65	17	18	0
Slotwet 1980	5 682	1 437	2 712	1 108	46	10 985
In %	51,7	13,0	24,8	10,1	0,4	100,0
1981						
Autorisatiebegroting	5 794	1 426	3 004	1 125	32	11 381
In %	50,9	12,5	26,4	9,9	0,3	100,0
Voorjaarsnota	−143	116	191	16	31	211
Diverse toevoegingen na voorjaarsnota	64	139	79	27	5	314
Totaal beschikbaar	5 715	1 681	3 274	1 168	68	11 906
Meer/minder uitgegeven	83	−11	−73	1	0	0
Totaal	5 798	1 670	3 201	1 169	68	11 906
In %	48,7	14,0	26,9	9,8	0,6	100,0

HOOFDSTUK III. DE KRIJGSMACHT

Algemeen

Nederland beschikt nog steeds over een krijgsmacht die haar taak aankan en die binnen het bondgenootschap een gewaardeerde rol vervult. Dit ondanks het feit dat de financiële problemen de uitvoering van de plannen de afgelopen jaren hebben bemoeilijkt en op een aantal punten onmogelijk hebben gemaakt.

Omvangrijke moderniseringsprogramma's zijn evenwel tot stand gekomen of nog in uitvoering en voor de komende jaren zijn belangrijke verbeteringen van de materiële uitrusting voorzien.

De wijze waarop het personeel zijn taak verricht verdient veel waardering. De inzet waarmee wordt gewerkt en de mate van geoefendheid leiden bij oefeningen tot resultaten die ook internationaal erkenning vinden.

Bij de sombere geluiden die klinken over het financiële kader waarbinnen onze Defensie zich moet bewegen, mag niet uit het oog worden verloren dat Nederland een goede bijdrage aan de bondgenootschappelijke verdediging blijft leveren. De huidige omstandigheden dwingen echter tot maatregelen. Enkele eenheden zullen worden opgeheven, omdat de financiële middelen ontbreken om hun wapensystemen tijdig te vervangen en omdat deze door de hoge exploitatiekosten evenmin langer in bedrijf kunnen worden gehouden. Het gaat hier om enkele afdelingen luchtdoelartillerie en een squadron Nike-luchtverdedigingsraketten. Daarnaast zal de oudste onderzeeboot een reserve-status krijgen. De tijdelijke hiaten die hierbij ontstaan worden verantwoord geacht. De vrijgekomen gelden worden gebruikt voor zo spoedig mogelijke invoering van nieuw materieel.

Ook moeten bouwprojecten worden uitgesteld en een aantal materieelinvesteringen naar latere jaren worden verschoven. Hoewel de voorraden reservedelen en munitie al jarenlang knelpunten vormen, zullen de aanschaffingsprogramma's ook in deze sectoren vertraging ondervinden.

Het gebruik van brandstof zal over de hele linie van de krijgsmacht aan beperkingen onderhevig blijven, waarbij de geoefendheid evenwel niet onder een aanvaardbaar niveau zal zakken. Zo zal de Koninklijke marine de huidige vaarbeperking met tien procent tot midden 1984 moeten handhaven en op zee de snelheden moeten blijven beperken. De Koninklijke landmacht zal beperkingen aanbrengen bij opleidingen en oefeningen en bij de Koninklijke luchtmacht zal het volgend jaar opnieuw nodig zijn het aantal vlieguren per vlieger te houden op 160 per jaar.

Het bestand aan militair personeel bij de krijgsmacht zal in 1983 door opheffing van een aantal eenheden met ruim 1400 man afnemen. Bij de Koninklijke marine is sprake van een lichte groei met ruim 200 man. Bij de Koninklijke landmacht, de Koninklijke luchtmacht en de Koninklijke marechaussee vermindert de sterkte in 1983 met respectievelijk 550, 1100 en 40 militairen.

Om financiële redenen zal in 1983 evenals in 1982 niet volledig kunnen worden voorzien in de behoefte aan dienstplichtig personeel. Daarnaast zullen tekorten aan vrijwillig dienend en burgerpersoneel minder snel kunnen worden ingelopen dan bij de huidige situatie op de arbeidsmarkt mogelijk zou zijn.

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op enige operationele aspecten van de afzonderlijke krijgsmachtonderdelen. Verdere informatie over materieelprojecten en personele ontwikkelingen is ondergebracht in respectievelijk de Hoofdstukken IV en V.

Koninklijke marine

De Koninklijke marine heeft als voornaamste taak de onderzeebootbestrijding. Drie escortegroepen zijn bestemd voor operaties in de Atlantische Oceaan en in het Kanaal. De fregatten van de Wolf-klasse opereren op de Noordzee en aangrenzende zeegebieden. Enkele daarvan vervullen een rol bij de visserij-inspectie.

Het vlootplan voorziet in 21 fregatten voor taken op de Atlantische Oceaan en in het Kanaal. In 1983 worden de laatste drie van de tien nieuwe standaardfregatten van de Kortenaer-klasse aan de vloot toegevoegd. Dat jaar zullen ook alle zes gemoderniseerde fregatten van de Van Speyk-klasse weer in de vaart zijn. Samen met de twee geleide-wapenfregatten beschikken de escortegroepen dan over achttien voor hun taak berekende schepen. Het tijdelijk tekort aan acht fregatten in 1982 zal eind 1983 zijn teruggebracht tot drie.

Twee luchtverdedigingsfregatten zijn nog in aanbouw. Besloten is deze de Jacob van Heemskerck-klasse te noemen. De vraag hoe in de behoefte aan het ontbrekende fregat kan worden voorzien, is nog in studie. Overwogen wordt hiervoor aansluiting te zoeken bij de in latere jaren voorziene bouw van M-fregatten. Van de zes schepen van de Wolf-klasse zijn er nog vier operationeel inzetbaar. Hiervan zijn er drie in dienst en is er één in reserve.

De grote betekenis van een goede luchtverdediging voor de vloot is in het recente conflict om de Falkland-eilanden nog eens in alle duidelijkheid gebleken. Die voor de middellange afstand wordt aanzienlijk verbeterd als de fregatten van de Van Heemskerck-klasse in de vaart zijn. Een probleem vormt nog het ontbreken van een luchtverdedigingssysteem voor de (zeer) korte afstand tegen laagvliegende, snelle doelen. Het kanonsysteem Goalkeeper wordt daartoe ontwikkeld. In 1980 is een contract gesloten voor het verdere ontwikkelen en vervaardigen van een prototype. Dit volledig geautomatiseerde wapen bestaat uit een Amerikaans snelvuurkanon en een door HSA ontwikkelde vuurleiding. De eerste proeven met het prototype zullen in 1983 worden uitgevoerd. De ontwikkeling is veelbelovend. Er wordt naar gestreefd een dergelijk systeem zo spoedig mogelijk op de Nederlandse schepen te plaatsen. Het ziet er thans naar uit dat de eerste wapens in 1985 beschikbaar zullen zijn.

Een onmisbaar element in het geheel van onderzeebootbestrijdingsmiddelen vormt de onderzeeboot zelf. De Koninklijke marine beschikt over zes van deze boten, waarvan er vier voor vervanging in aanmerking komen. Twee boten zijn in aanbouw en vooruitlopend op de komst van de eerste in 1985 is het verantwoord de oudste, Hr. Ms. Dolfijn, geen lang en kostbaar groot onderhoud te geven, maar in reserve te nemen. Om de investeringslasten verder te verlichten, wordt de modernisering van de twee onderzeeboten van de Zwaardvis-klasse enkele jaren uitgesteld.

Een belangrijke verbetering bij de onderzeebootbestrijding is de komst van de patrouillevliegtuigen Lockheed-Orion ter vervanging van de geheel verouderde Neptunes. Als alle 13 Orions eind 1984 zijn geleverd, vormen zij samen met de Breguet-Atlantics een maritieme luchtvloot die aan de eisen van de tijd voldoet.

Voor onderzeebootbestrijding vanaf schepen van de escortegroepen zijn 17 Lynx-helikopters bestemd. De overige vijf worden gebruikt voor opsporings- en reddingsdoeleinden vanaf de wal. De inzetbaarheid wordt nog beperkt door onvoldoende vliegend personeel en door het tekort aan reservedelen.

Het vermogen tot mijnenbestrijding met moderne middelen zal het komende jaar toenemen als het derde en het vierde schip uit de nieuwe Alkmaar-klasse in de vaart komen. Zij maken deel uit van de serie van vijftien schepen die in samenwerking met Frankrijk en België worden gebouwd. De sterk verouderde ondiepwatermijnenvegers van de Van Straelen-klasse zullen uit rendementsoverwegingen uit de vaart worden genomen.

Het oefenprogramma van het Korps mariniers kan normaal worden afgewerkt, ondanks de betrokkenheid bij de Falkland-crisis van de Britse mariniers die met de Nederlandse mariniers in oefenverband samenwerken.

In de Nederlandse Antillen wordt nu gevlogen met twee F-27 maritieme vliegtuigen, waarvan de bedrijfsvoering samen met de Koninklijke luchtmacht wordt verzorgd. De vliegtuigen functioneren goed. Een fregat van de Van Speyk-klasse heeft de taak van stationsschip overgenomen van de laatste jager van de Friesland-klasse.

Koninklijke landmacht

Ook in de Koninklijke landmacht zijn omvangrijke moderniseringsprogramma's verwerkelijkt of nog in uitvoering. Nieuwe tanks, anti-tankwapens, artillerie, mobiele luchtafweer en pantservoertuigen met modern boordgeschut zijn of worden ingevoerd, zij het dat er vertragingen optreden als gevolg van financiële beperkingen.

De kern van het Eerste legerkorps wordt gevormd door de manoeuvreeenheden die voornamelijk bestaan uit tanks en pantserinfanterie. De gevechtskracht van deze eenheden wordt met de komst van nieuwe tanks en pantservoertuigen aanzienlijk vergroot. De anti-tankverdediging is verbeterd door de vrijwel voltooide invoering van de wapensystemen Tow en Dragon. Er zijn echter nog onvoldoende anti-tankmijnensystemen. Deze tekorten zullen voor een deel in 1983 worden opgeheven door de invoering van nieuwe mijnen en mijnenleguitrustingen.

De eenheden van het Warschaupact zijn door invoering van technische hulpmiddelen steeds beter in staat het gevecht bij verminderd zicht te voeren. Dit dwingt tot tegenmaatregelen. De Leopard-2 wordt daarom uitgerust met moderne nachtzichtmiddelen. Voor de huidige Leopard-1-tanks en een deel van de gepantserde infanterievoertuigen wordt deze apparatuur ontwikkeld.

De luchtverdediging van het legerkorps is in de afgelopen jaren verbeterd door het in gebruik nemen van gepantserde luchtafweerkanonsystemen. Deze zijn echter onvoldoende om het gehele legerkorpsgebied te beveiligen, mede omdat aanvullende geleide-wapensystemen nog ontbreken.

Bij het Eerste legerkorps zal de luchtdoelartillerie worden gereorganiseerd. Twee parate afdelingen lichte lua en een mobilisabele afdeling worden opgeheven, omdat met name de L4/5-radar van deze afdelingen dusdanig is verouderd, dat de eenheden niet meer geheel voor hun taak geschikt zijn. Om zo goed mogelijk gebruik te maken van de overige luchtverdedigingsmiddelen van het legerkorps, worden de bij de brigades ingedeelde batterijen 35 mm pantser-luchtdoelartillerie samengevoegd tot drie afdelingen. Voorlopig zullen nog drie mobilisabele afdelingen lichte lua worden gehandhaafd voor taken met een meer statisch karakter in het achtergebied van het legerkorps. Door deze reorganisatie kan in de periode 1983 tot en met 1986 f 75 mln. worden bezuinigd waarvan in 1983 ongeveer f 15 mln. Die gelden worden bestemd voor de invoering bij het legerkorps van draagbare luchtverdedigingswapens van het type Stinger.

De reorganisatie en de invoering van aanvullende luchtverdedigingswapens vormen de eerste stap in de noodzakelijke verbetering van de luchtverdediging van het legerkorps.

Het komende jaar wordt begonnen met de reorganisatie van enkele genie-eenheden. Op korte termijn zal worden bezien of met structuurwijziging van de infanterie- en cavalerie-eenheden besparingen kunnen worden bereikt onder handhaving – en zo mogelijk – verbetering van de gevechtskracht.

De vuursteun aan de manoeuvre-eenheden is en wordt op een aantal punten verbeterd. Vuurmonden met groter kaliber en langere dracht worden nu ingevoerd om de oude AMX-vuurmonden te vervangen. De doeltreffendheid van de vuursteun wordt vergroot door de voorwaartse waarnemers uit te rusten met laser-afstandsmeters en door de invoering van radars voor het opsporen van vijandelijke mortieren en ver naar voren opgestelde vijandelijke artillerie.

De financiële situatie dwingt tot het voor langere tijd achterwege laten van de vervanging van de in tactisch opzicht verouderde getrokken vuurmonden 155 mm.

De maatregelen ter verkorting van de reactietijd van het legerkorps blijven ook onder de huidige financiële omstandigheden van groot belang. Om financiële en personele redenen is geen gevolg gegeven aan de voorkeur van de militaire leiding van de Navo voor het legeren in de Bondsrepubliek van een tweede Nederlandse brigade op volledige sterkte.

Na overleg met de militaire autoriteiten van de Navo is in plaats daarvan drie jaar geleden besloten tot een reeks maatregelen die de reactietijd van het legerkorps als geheel ten goede komen. Als onderdeel daarvan zal in het komende begrotingsjaar de aanwezige sterkte van de in de Bondsrepubliek gelegerde brigade toenemen door het paraat stellen van het klein-verlof-eskadron van één tankbataljon. Ook zullen de eerste infrastructurele voorzieningen worden uitgevoerd die nodig zijn voor het paraat stellen van het klein-verlof-eskadron van een tweede bataljon en voor de snellere uitgifte van het voor de klein-verlof-eenheden van deze brigade opgeslagen materieel. De bouw van de voorwaartse depots (forward storage sites), van groot belang voor de logistieke ondersteuning van het legerkorps, wordt voortgezet. In 1983 zal het derde depot geheel zijn voltooid en wordt met de bouw van een vierde begonnen. Evenals dit jaar wordt in 1983 de aanschaffing van platte spoorwagons voor snelle verplaatsing van materieel uitgesteld.

Ondanks alle verbeteringen in de uitrusting van de landmacht blijven er tekortkomingen met operationele gevolgen. Zo moet voorlopig worden afgezien van de aankoop van verreikende radarapparatuur voor het opsporen van vijandelijke artillerie en van nachtzichtmiddelen voor de anti-tankwapens Tow en Dragon. Ook moet de aanpassing van pantservoertuigen voor de waarnemers worden uitgesteld, alsmede de aanschaffing van verstrooibare mijnen en van rij-simulatoren. De Alouette-III helikopters zullen langer in dienst blijven dan in de bedoeling lag. Gezien de uitrusting van deze toestellen blijft het waarnemingsvermogen boven een operatiegebied daardoor beperkt. Ook het komende jaar zal er geen geld beschikbaar zijn voor de oprichting van een afzonderlijke eenheid voor elektronische oorlogvoering.

Bij de invoering van de nieuwe wapensystemen doen zich logistieke problemen voor. De inzetbaarheid van sommige wapensystemen laat hier en daar nog te wensen over. Oorzaak is de nu eenmaal onvermijdelijk aan de invoering van nieuwe systemen verbonden leertijd wat betreft kinderziekten van het materieel, voorziening van reservedelen en technische ervaring van het personeel. Maatregelen zijn getroffen om aan deze problemen het hoofd te bieden. Zo zijn binnen het legerkorps zogenaamde *inzetbaarheidsadviesteams gevormd die de commandanten van eenheden* adviseren bij het onderhoud en het gebruik van het materieel. Aanvraagprocedures voor de benodigde reservedelen door lagere eenheden worden vereenvoudigd. Het Centrale voorraad beheerssysteem zal worden verbeterd. Speciale aandacht wordt besteed aan de opleiding van de gebruikers van het materieel en van het technisch personeel. De instroming van elektronische testapparatuur zal het onderhoud eenvoudiger maken.

In de sector territoriale beveiliging worden verbeteringen aangebracht die maar weinig kosten. Zij vormen een bescheiden deel van wat noodzakelijk is, maar de gelden ontbreken om verder te gaan.

Nog in 1982 zal de Nationale reserve worden uitgebreid. Ook zullen beveiligingseenheden worden opgericht die in tijden van oplopende spanning tijdelijk worden belast met bewakingstaken. Deze eenheden worden bemand met vrijwillig dienend personeel in opleiding, voor zover dit niet bestemd is voor mobilisabele functies binnen het Eerste legerkorps.

Het project «regionalisatie geneeskundige functies in de Nationale sector» is afgerond. Acht regionale geneeskundige detachementen zijn gevormd en achttien garnizoens-geneeskundige detachementen zijn opgeheven.

De logistieke structuur in de Nationale sector wordt verder verbeterd. De samenvoeging van twee intendance-depots zal naar verwachting in 1983 worden afgerond. Ook zal in dat jaar de rationalisatie van de derde-echelonswerkplaatsen zijn voltooid. Wat er met de vierde- en vijfde-echelons-werkplaatsen moet gebeuren, wordt nog bestudeerd.

Alle elementen van de organisatie voor het opruimen van explosieven zijn nu ondergebracht bij het Nationaal territoriaal commando. Hierdoor is het functioneren van de explosievenopruiming zo goed mogelijk gewaarborgd.

Koninklijke luchtmacht

De Koninklijke luchtmacht richt zich op een taakvervulling die volledig is geïntegreerd in die van de Navo-luchtstrijdkrachten. Meer dan bij de andere krijgsmachtdelen mogelijk bleek te zijn, kon de luchtmacht in het verleden bij de belangrijkste wapensystemen een hoge mate van standaardisatie met het materieel van een aantal bondgenoten bereiken. De plannen die ten grondslag liggen aan deze begroting blijven daarop onveranderd gebaseerd.

Het belangrijkste moderniseringsprogramma is dat van de vervanging van de F-104G Starfighter door de F-16. De omschakeling verloopt uitstekend. Sedert 1 april 1981 is het tweede F-16 squadron op de vliegbasis Leeuwarden voor zijn taak gereed. Daarbij is als gevolg van in de Navo gemaakte afspraken in de taak een duidelijke accentverschuiving opgetreden van luchtverdediging naar tactische luchtsteun.

Inmiddels is begonnen met de omscholing van het personeel van het eerste Starfighter-squadron op de vliegbasis Volkel; die zal medio 1983 zijn voltooid. Daarna volgt geleidelijk de omscholing van de andere twee squadrons.

Voor de vervolgbestellingen van de F-16 is aanvankelijk uitgegaan van een jaarlijkse aanvulling met 24 vliegtuigen. Om financiële redenen is eind vorig jaar de omvang van de jaarlijkse bestelling beperkt tot 18 vliegtuigen. Om dezelfde reden wordt voor de eind dit jaar te plaatsen bestelling uitgegaan van 12 toestellen. Overigens blijft het totale aantal te bestellen vliegtuigen gelijk.

Maatregelen om de exploitatiekosten te drukken, blijven gehandhaafd. Dat geldt voor de al bestaande beperking van het aantal vlieguren en voor de huidige verhouding jachtvliegers-vliegtuigen.

Voor een goede taakuitvoering van de Koninklijke luchtmacht blijft het nodig te beschikken over het huidige aantal vliegbases. Ter verlichting van de exploitatiekosten is evenwel besloten de organisatie van de vliegbasis Eindhoven te wijzigen. De commando- en logistieke structuur zal worden samengevoegd met die van de vliegbasis Gilze-Rijen. Dit levert tot en met 1986 een totaalbedrag van ongeveer f 34 mln. op. Het personeelsbestand van de twee bases samen zal met ongeveer 300 functies worden verminderd en een deel van het personeel moet naar Gilze-Rijen of elders worden overgeplaatst. Op de vliegbasis Eindhoven blijven dan de materiële middelen en de personeelssterkte over die toereikend zijn voor de uitvoering van de taken van het daar gestationeerde squadron NF-5 vliegtuigen. De mogelijkheid tot mede-gebruik van de basis door andere Nederlandse squadrons of die van bondgenoten wordt daarmee zeer beperkt.

De interne planning berust al geruime tijd op de vervanging van de Nike-luchtverdedigingswapens door het effectievere en in de exploitatie goedkopere conventionele Patriot-systeem. Het beleid is nu gericht op zo spoedig mogelijke invoering van de Patriot. In verband met de geringe effectiviteit van het Nike-systeem wordt gestreefd naar vervroeging van het tijdstip van invoering van de Patriot. Zoals het er thans uitziet is dit uiterlijk 1986. Dit betekent een inbraak in het al onder spanning staande investeringsschema van de Koninklijke luchtmacht. Om de financiële ruimte voor deze vervroegde invoering te verkrijgen, moest dit jaar al worden begonnen met de opheffing van een nucleair Nike-squadron. Door de opheffing van een Nike-squadron in 1983 en een tweede in 1984 wordt tot 1986 een bedrag van ongeveer f 125 mln. vrijgemaakt. De opheffing van een nucleair squadron in 1983 levert al een exploitatiebesparing op van zo'n f 13 mln. Dit hangt samen met het vrij grote personeelsbestand bij een dergelijk squadron, namelijk ongeveer 300 man, van wie een aanzienlijk deel bewakingstaken heeft. De huidige sterkte van de Nike-groep is ongeveer 1700 man. Voor de uiteindelijke Patriot-groep is maar de helft nodig.

Koninklijke marechaussee

In de memorie van toelichting bij de begroting-1981 is uitvoerig ingegaan op de taken van de Koninklijke marechaussee.

De Koninklijke marechaussee kan haar taken alleen goed vervullen als er een evenwicht is tussen de aan de taken verbonden werklast en de voor uitvoering beschikbare middelen. Hoewel ook in 1983 het takenpakket van de Koninklijke marechaussee ongewijzigd blijft, hebben actuele situaties geleid tot een vergroting van de werklast. Door te weinig personeel kunnen bepaalde werkzaamheden minder intensief worden uitgevoerd, met name bij de politie-patrouillegang. Binnen het raam van de financiële mogelijkheden kan vooralsnog het gebrek aan personeel niet worden opgeheven. Ook in 1983 wordt minder personeel in opleiding genomen dan op grond van de behoefte noodzakelijk is.

HOOFDSTUK IV. HET MATERIEELBELEID

Algemeen

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat het materieelbeleid voor 1983 wordt bepaald door drie belangrijke factoren. Allereerst het instromen van nieuw materieel bij alle krijgsmachtdelen, waardoor het vernieuwingsproces binnen Defensie duidelijk gestalte krijgt. Hierbij zijn met name te vermelden de standaard-fregatten, de mijnenjagers, de F-16 vliegtuigen en de Leopard-2 tanks. Vervolgens blijkt dat door de ombuigingen het vervangingsprogramma niet in het voorziene tempo kan worden uitgevoerd, waardoor verouderd materieel of moet worden afgevoerd voordat nieuw beschikbaar is, of langer in dienst moet blijven, waardoor de exploitatiekosten stijgen. Een derde element is de noodzaak aan de beheersing van de materieelexploitatie meer nog dan voorheen aandacht te besteden.

Het investeringsbeleid richt zich vooral op het voltooien van de lopende programma's. De ruimte om in 1983 nieuwe projecten te beginnen is beperkt.

Het exploitatiebeleid kenmerkt zich door het zo doelmatig en doeltreffend mogelijk in stand houden van het materieel. Daarbij zal steeds meer worden gebruik gemaakt van moderne technieken om de exploitatie te beheersen.

Een bijzonder probleem op het gebied van de investeringen is de munitie. Er wordt naar gestreefd de achterstanden in de voorraadvorming geleidelijk weg te werken. In 1983 kan minder worden besteld dan was voorzien. In enkele gevallen zal het onderhoud moeten worden vertraagd of uitgesteld, wat gevolgen heeft voor de operationele gereedheid van de betrokken onderdelen. Reservedelen kunnen niet altijd snel genoeg worden aangeschaft, wat tot vertragingen in het onderhoud leidt.

Ook in 1983 moet op brandstoffen worden bezuinigd. Tijdelijk zal worden ingeteerd op de reservevoorraden brandstoffen, oliën en smeermiddelen. Dit is aanvaardbaar omdat de situatie op de oliemarkt zodanig is dat deze reservevoorraden in noodgevallen snel kunnen worden aangevuld.

Het zal nodig zijn op het terrein van het management en de organisatie van de materieelexploitatie, met name op het gebied van de reservedelen, naar betere beheersingstechnieken te zoeken.

Internationale samenwerking bij het ontwikkelen, produceren en verwerven van defensiematerieel

Voor de internationale samenwerking op het gebied van ontwikkeling, produktie en verwerving van defensiematerieel blijven de Conference of national armament directors (CNAD) en de Independent European programme group (IEPG) de belangrijkste samenwerkingsverbanden. Hierin wordt gestreefd naar grotere standaardisatie en mede daardoor naar de noodzakelijke kostenbesparingen bij de ontwikkeling en produktie van materieel.

Nederland, met zijn beperkte eigen produktiecapaciteit, is voor materieel sterk aangewezen op het buitenland. Een goede materieelsamenwerking op lange termijn is van groot belang, omdat deze alle daaraan deelnemende landen mogelijkheden biedt invloed uit te oefenen op de besluitvorming inzake behoeftestelling, ontwikkeling, keuze en verwerving van het materieel. In de IEPG is dit helaas nog onvoldoende het geval. Wil hierin verbetering komen, dan is meer politieke betrokkenheid, vooral van de grotere Europese landen, noodzakelijk. Nederland zal blijven streven naar een verdere versterking van de IEPG door het actief deelnemen aan daarvoor in aanmerking komende werkverbanden van de IEPG, zowel op politiek niveau als in het ambtelijk overleg.

Nederland heeft bij de Europese partners bij voortduring het belang van een samenwerking in IEPG-verband onderstreept. Eind 1983 zal Nederland het voorzitterschap van de IEPG bekleden. Bij nationale beslissingen over investeringen zal het feit dat een project uit IEPG-overleg is voortgekomen zwaar wegen. In dit verband moeten de Nederlandse activiteiten in interna-

tionaal verband met betrekking tot het Stinger-project worden gezien. Bij de besprekingen met Amerikaanse autoriteiten over de aankoop van de eerste serie Stingers – de «Stinger-basic» – is door Nederland een koppeling gelegd tussen die aankoop en de Amerikaanse bereidheid de technische gegevens van de volgende generatie van dit wapen – de «Stinger-post» – beschikbaar te stellen ten behoeve van een Europese produktielijn. De onderhandelingen zijn met succes afgerond, zodat nu met andere Europese landen over gezamenlijke produktie kan worden overlegd.

Hoewel landen als gevolg van de economische recessie snel geneigd zijn over te gaan tot eng-nationale belangenbehartiging, zou juist de neerwaartse druk op de defensiebegrotingen een stimulans behoren te zijn om tot betere materieelsamenwerking te komen. Hiervan valt tot dusver weinig te merken.

Ook door de Amerikaanse overheid worden al een aantal jaren achtereen beperkende maatregelen toegepast die berusten op de «Buy American Act» en ten doel hebben de nationale industrie te beschermen. Deze maatregelen worden doorgaans bij de begrotingsbehandeling van een departement als amendement ingediend. Aanvaarding van een dergelijk amendement is in strijd met de gedachte van de «two way street» en de tussen de Amerikaanse regering en bondgenoten, waaronder Nederland, afgesloten bilaterale «memoranda of understanding». Deze ontwikkelingen zijn zorgwekkend. Bij iedere gelegenheid, zowel bilateraal als in CNAD- en IEPG-verband, wordt hiertegen stelling genomen. Ook de Amerikaanse regering is niet gelukkig met deze gang van zaken. Zij probeert de gevolgen daarvan voor de Europese partners zo beperkt mogelijk te houden.

Munitie- en reservedelenbeleid

De verwerving van moderne soorten munitie houdt soms geen gelijke tred met de aanschaffing van nieuwe wapensystemen. Daarnaast worden voorraden aan kwalitatief betere munitiesoorten, zoals munitie om modern pantser beter te kunnen bestrijden, langzamer opgebouwd dan was voorzien, onder meer doordat aansluiting wordt gezocht bij produktie in Europees verband en omdat de ontwikkeling van sommige munitiesoorten zo snel gaat dat het moeilijk is het juiste bestelmoment te kiezen.

Belangrijke tekorten bestaan in geleide wapens voor de marine, anti-tank- en artilleriemunitie voor de landmacht en vliegtuigraketten tegen luchtdoelen voor de luchtmacht. Er is sprake van een structureel probleem. De plannen voor de komende jaren zullen zodanig moeten worden opgesteld dat voldoende financiële ruimte blijft bestaan voor de aanschaffing van de bij een wapensysteem behorende munitie. Het heeft geen zin een krijgsmacht uit te rusten met moderne wapensystemen als deze door het ontbreken van wezenlijke elementen niet of beperkt inzetbaar zijn. Niet alleen voor munitie maar ook voor reservedelen zal een bezinning op structurele maatregelen voor de komende jaren nodig zijn. De reservedelensituatie geeft aanleiding tot bezorgdheid en dient snel te worden verbeterd. Op korte termijn zal een onderzoek worden begonnen, waarbij zal worden nagegaan hoe de situatie moet worden verbeterd. In dit onderzoek zullen alle van belang zijnde factoren, zoals de behoefte, het beheer, de opslag en de distributie, in hun samenhang worden bezien.

Op de uitgaven van munitie moet in 1983 worden gekort om binnen de begroting te blijven. De munitieprijzen zijn de laatste jaren sterk gestegen. Wil er voldoende geld beschikbaar komen voor het op peil brengen van de voorraden munitie en reservedelen, dan zal ook voor dat doel een bezinning op structurele maatregelen voor de komende jaren nodig zijn.

Vestiging opslagplaatsen van Amerikaans legermaterieel in Nederland

Nederland heeft zich in 1979 bereid verklaard faciliteiten ter beschikking te stellen voor opslag en onderhoud van Amerikaans materieel. De opslagplaatsen worden gevestigd in de gemeenten Vriezenveen en Vlagtwedde,

Brunssum (voormalige mijn Hendrik) en Eygelshoven (voormalige mijn Julia). Met de betrokken gemeentebesturen zijn de onderhandelingen over de aankoop van de nodige grond voltooid. Met Coevorden, waar tevens de munitie zou moeten worden opgeslagen, wordt nog overleg gevoerd.

Met de bouw van de opslagplaatsen in Brunssum is inmiddels begonnen; met de inrichting van de terreinen en de bouw in het noordoosten van het land wordt in de tweede helft van 1982 begonnen. Doordat de selectie en aankoop van de nodige terreinen meer tijd in beslag heeft genomen dan was voorzien, kunnen de opslagplaatsen niet begin januari 1983 maar pas eind 1983 of begin 1984 klaar zijn.

De vestiging van de opslagplaatsen schept werk voor ongeveer 1500 personen. De bouwkosten worden betaald door de Navo en alle projecten zijn, met uitzondering van Eygelshoven, al opgenomen in de lopende Navo-infrastructuurprogramma's. De personeels- en exploitatiekosten worden door de Amerikaanse overheid aan Defensie vergoed.

Beheersing materieelexploitatie

Beheersing van het ingewikkelde proces van materieelexploitatie is zeer moeilijk. In toenemende mate zullen de activiteiten zijn gericht op het analyseren van de wijze waarop en de omstandigheden waaronder het materieel moet kunnen worden gebruikt, de inzetbaarheid, de bedrijfszekerheid, de oorzaken van storingen, de levensduur en de personele en financiële aspecten. Met voorrang wordt gewerkt aan het ontwikkelen van informatiesystemen die moeten leiden tot een doelmatiger logistiek beheer.

Verder zijn hierbij de volgende punten van belang:

a. In de krijgsmacht wordt goede voortgang gemaakt met maatregelen gericht op energiebesparing, zoals door isolatiemaatregelen, regeltechnische voorzieningen, etc. Ook de komende jaren wordt daaraan veel aandacht besteed.

b. De activiteiten met betrekking tot de Materiële civiel-militaire crisismaatregelen (MCMCM) worden voortgezet. Deze activiteiten zijn erop gericht te waarborgen dat goederen en diensten die in oorlogstijd nodig zijn door de civiele sector aan de krijgsmacht worden geleverd. Het slagen van het MCMCM-beleid wordt voor een belangrijk deel bepaald door de mogelijkheden van de industrie aan de wensen van de krijgsmacht te kunnen voldoen. Voor twaalf groepen verbruiksgoederen en materiële diensten worden de mogelijkheden onderzocht. De noodzakelijke samenwerking binnen Defensie en interdepartementaal wordt stapsgewijs opgebouwd. Voor de langere termijn zijn maatregelen voorzien op het gebied van gebruiksgoederen. Hieraan zijn echter veel hogere kosten verbonden.

c. De aanbevelingen uit het rapport van de Stuurgroep studie defensiebedrijven worden verder uitgewerkt en uitgevoerd. In goed overleg met het betrokken personeel is besloten per 1 januari 1983 de tariefbeloning af te schaffen. Thans wordt bekeken welke maatregelen in de bedrijfsvoering moeten worden genomen om een daling van de produktiviteit te voorkomen. Ook is een beginselbesluit genomen over de logistieke structuur met betrekking tot de defensiebedrijven. Dit besluit zal in overleg met de betrokkenen nader worden uitgewerkt.

d. De laatste jaren worden maatregelen genomen die moeten verzekeren dat binnen enkele jaren alle mogelijkheden van het Navo-codificatiesysteem maximaal worden gebruikt.

Wetenschappelijk onderzoek

Het defensiebeleid op operationeel, materieel, personeel en financieel-economisch gebied vereist wetenschappelijke ondersteuning. Het hiervoor benodigde onderzoek wordt vrijwel geheel uitbesteed bij civiele onder-

zoekinstellingen. Het onderzoek op specifiek militair gebied is ondergebracht bij de Hoofdgroep voor defensie-onderzoek van TNO (HDO-TNO). De behoefte aan onderzoek groeit. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een toenemende ingewikkeldheid van het defensie-apparaat en een toenemende spanning tussen defensietaken en -middelen, waardoor het vinden van kosten-effectieve oplossingen steeds meer nadruk krijgt. Om hieraan enigszins tegemoet te komen is een zeer beperkte uitbreiding van de onderzoekcapaciteit van de HDO-TNO toegestaan. Daarnaast moet verdere verhoging van de doelmatigheid van het onderzoek uitkomst bieden. In dit verband past het besluit, twee laboratoria van de HDO-TNO samen te voegen. De kosten van de hieraan verbonden infrastructurele voorzieningen worden door Defensie gedragen.

Defensie en de Nederlandse industrie

Het beleid dat Defensie voert ten aanzien van de Nederlandse industrie is in beginsel niet gewijzigd. Dit houdt onder meer in dat wordt voortgegaan met het streven de Nederlandse industrie tijdig te informeren over voorgenomen aanschaffingen en het actief deelnemen aan interdepartementaal overleg inzake overheidsaanschaffingen. Het defensiebeleid past in het regeringsvoornemen de overheidsaanschaffingen mede te gebruiken als instrument van technologische industriële vernieuwing (zie de Nota 'Aanschaffingsbeleid en Innovatie'). In interdepartementaal verband (ICO) zijn de lijnen van dit beleid nader uitgewerkt. Het gaat daarbij om grotere doorzichtigheid, betere procedures en regels en een positieve houding. Ook defensie zal hier aan meewerken. De belangrijkste aanschaffingsplannen van Defensie zijn opgenomen in de materieelplannen in dit hoofdstuk. Maar bij de voortgaande bezuinigingen zal nog meer dan in het verleden worden benadrukt dat Defensie in beginsel niet mag worden belast met de meerkosten die het gevolg kunnen zijn van het om andere dan defensieredenen inschakelen van de Nederlandse industrie. Deze meerkosten bedroegen vanaf 1976 gerekend ongeveer f 900 mln., waarvan slechts ongeveer f 370 mln. is gecompenseerd. Kortingen veroorzaken ook vertragingen in de projecten, wat weer zijn gevolgen heeft voor de Nederlandse industrie.

Hoewel het totale effect op de werkgelegenheid moeilijk is te berekenen, kan wel een zeker inzicht worden gegeven. Zo heeft de noodzakelijke beperking van het jaarlijks te bestellen aantal F-16's op jaarbasis een tegenwaarde van 200 tot 300 mensjaren werk bij de Nederlandse industrie.

De noodzakelijke vertraging in de scheepsnieuwbouwplannen heeft in 1983 een tegenwaarde ter grootte van ongeveer 650 mensjaren werk. Naast deze grote projecten worden jaarlijks nog middelgrote en vele kleinere bestellingen geplaatst, die voor een deel terechtkomen bij Nederlandse bedrijven in nagenoeg alle sectoren van de industrie. Het uitblijven van deze opdrachten, waarvan de omvang ligt in de orde van f 235 mln., heeft uiteraard – hoewel moeilijk in mensjaren uit te drukken – eveneens invloed op de werkgelegenheid.

Het uitstellen van infrastructurele projecten ter grootte van ongeveer f 95 mln. betekent voor de bouwsector ongeveer 600 mensjaren minder werk.

Bij de industrie treden neveneffecten op als kostbare discontinuïteit in de produktielijnen en het verlies aan technische kennis door het afvloeien van specialisten.

Materieelplannen Koninklijke marine

Fregatten. De bouw van de standaardfregatten van de Kortenaer-klasse zal in 1983 volgens plan worden voltooid. De laatste drie schepen van de serie van tien zullen dan aan de operationele sterkte worden toegevoegd.

De bouw van de twee luchtverdedigingsfregatten van de Jacob van Heemskerck-klasse verloopt volgens plan. De «mid-life» modernisering van

de fregatten van de Van Speijk-klasse zal geen vertraging meer ondervinden en in 1983 worden voltooid.

Het bestek voor de multi-purpose-fregatten, de zogenaamde M-fregatten, zal in samenwerking met de scheepsbouwindustrie worden gereed gemaakt. De aanbesteding zal moeten wachten tot de tweede helft van de jaren tachtig.

Onderzeeboten. De bouw van de twee onderzeeboten van de Walrus-klasse verloopt thans volgens plan. De proefvaart van de eerste boot blijft voorzien voor midden 1985. De oudste van de serie drie-cylinderboten, de ruim twintig jaar oude Hr. Ms. Dolfijn, wordt in reserve genomen. De «mid-life» modernisering van de onderzeeboten Zwaardvis en Tijgerhaai wordt uitgesteld.

Mijnenbestrijdingsvaartuigen. Het eerste schip van de nieuwe serie mijnenbestrijdingsvaartuigen zal nog in 1982 met proefvaarten beginnen. In 1983 zullen de eerste vier schepen operationeel worden.

Overige vaartuigen. Om financiële redenen zal de uitvoering van een aantal projecten in deze categorie niet in 1983 beginnen. Zo zal de bouw van een torpedowerkschip en van twee sleepboten voor de haven van Den Helder worden uitgesteld.

Maritieme patrouillevliegtuigen. De levering van de bestelde maritieme patrouillevliegtuigen P3C Orion verloopt volgens plan. In de benodigde uitrusting voor logistieke en operationele ondersteuning van dit type vliegtuigen wordt verder voorzien. In tegenstelling tot eerdere verwachtingen is bij de laatste drie Orions thans geen sprake meer van meerkosten.

Helikopters. De bestelde Lynx-helikopters zijn alle geleverd. Thans wordt bestudeerd hoe kan worden voorzien in de vervanging van de Wasp-helikopters en de twee verloren gegane Lynx-toestellen. De aanschaffing van aanvullende wapensystemen moet worden uitgesteld.

Korte afstand luchtverdediging. De ontwikkeling van het Goalkeeper-systeem voor de luchtverdediging op korte afstand van schepen verloopt volgens plan. In 1980 werd in het verband van de Commissie ontwikkeling defensiematerieel (Codema) de opdracht geplaatst voor het ontwikkelen en vervaardigen van een prototype. Om het prototype op zo kort mogelijke termijn te kunnen beproeven, is in het voorjaar 1982, eveneens in Codema-verband, de ontwikkeling van de bijbehorende munitie begonnen. De Goalkeeper is een volledig geautomatiseerd wapen; het bestaat uit een Amerikaanse snelvuurkanon (4200 schoten per minuut) en een geïntegreerd vuurleidingssysteem ontwikkeld door HSA. De eerste proeven met het prototype vinden in 1983 plaats. Gezien het grote belang dat nationaal en internationaal aan dit soort systemen wordt gehecht zal worden bezien in hoeverre het technisch mogelijk en verantwoord is de ontwikkeling van het prototype en de daarop volgende serieproduktie te versnellen. Daarnaast worden nog dit kalenderjaar voor het Korps mariniers draagbare luchtverdedigingswapens van het type Stinger besteld.

Munitie. Er zijn tekorten in de zogenaamde kapitale munitiesoorten, zoals geleide wapens en torpedo's. In 1982 konden slechts maatregelen worden genomen om te voorzien in het vredesverbruik aan munitie. Doordat de Navo-normen voor sommige kapitale munitiesoorten door de toegenomen dreiging op zee zijn verhoogd, is de behoefte gestegen en de achterstand op munitiegebied vergroot. Voor 1983 tot en met 1985 zal het oefenverbruik van deze munitiesoorten dan ook worden beperkt. Wel zullen in 1983 de eerste Seasparrow-projectielen van het nieuwe type 7 M worden geleverd. Hierdoor wordt de verdediging van de schepen tegen vliegtuigen belangrijk verbeterd.

Walreserve. De aanschaf van reservedelen op de wal voor de nieuwe fregatten, mijnenbestrijdingsvaartuigen en onderzeeboten zal worden beperkt.

Infrastructuur. De lopende infrastructurele projecten worden voortgezet. In 1983 echter zullen er maar beperkte mogelijkheden zijn nieuwe projecten aan te besteden. Hierbij hebben de renovatie/nieuwbouw van de legeringsaccommodatie van de marinekazerne Erfprins en van de Van Ghentkazerne hoge prioriteit.

Kleinere projecten. Een groot aantal kleinere projecten, dat voor 1983 in de plannen was voorzien, kan nog niet worden verwezenlijkt. Het gaat hierbij onder meer om ijsbestrijdingsmaterieel voor de vliegkampen, transportmiddelen, radio/radar-apparatuur, navigatiemiddelen voor de fregatten, apparatuur voor het geruisanalyse-centrum, een mijnenjachtsimulator, mijnenveegtuig, gasmaskers en NBC-beschermingsmiddelen voor vliegtuigbemanningen.

Materieelplannen Koninklijke landmacht

Materieel voor manoeuvre-eenheden. De levering van de Leopard-2-tanks wordt in 1983 volgens plan voortgezet. Met het verbeteren van de bepantsering en het inbouwen van vuurleidingsapparatuur in de Leopard-1 wordt nog in 1982 begonnen.

De laatste pantservoertuigen van het type YPR-765 die in 1980 zijn besteld worden in de eerste helft van 1983 geleverd.

Het YP-408-vervangingsproject, waarvoor in 1981 841 pantservoertuigen van het type YPR-765 bij de nationale industrie zijn besteld, verloopt volgens schema. In 1982 wordt nog een deel van het bij dit project behorend materieel besteld. Het overige materieel zal, afhankelijk van de lever- en inbouwschema's, in 1983 en 1984 worden besteld.

Pantserbestrijdingsmiddelen. In 1983 wordt het overige deel geleverd van de in 1980 bestelde pantservoertuigen YPR-765 met Tow-wapensystemen.

De gemechaniseerd te leggen anti-tankmijnen, die in 1980 zijn besteld, worden vanaf 1982 geleverd. De levering daarvan en van de daarbij behorende mijnenleggers zal in 1983 worden afgerond.

Vuursteunmiddelen. In 1981 is begonnen met de levering van de in 1979 bestelde gemechaniseerde houwitsers 155 mm M109A2 ter vervanging van de verouderde houwitsers 105 mm AMX. De invoering ervan bij het Eerste legerkorps wordt in 1983 voortgezet en zal in 1984 worden voltooid. Ook zullen in 1983 de gemechaniseerde houwitsers 203 mm M110A2 ter vervanging van de getrokken houwitsers 203 mm M115 worden geleverd.

De in 1982 geleverde laserafstandmeters voor de artillerie- en mortierwaarnemers worden in 1983 bij het Eerste legerkorps ingevoerd. In dat jaar wordt ook begonnen met het vervangen van de verouderde plaats- en richtingbepalende apparatuur voor artillerie-eenheden.

In 1982 is de studie over de vervanging van de verouderde rekenapparatuur van het type Fadac voor artillerie-eenheden afgerond; nu kan de vervangende apparatuur worden verworven en beproefd.

Luchtverdedigingsmiddelen. Een eerste hoeveelheid draagbare luchtverdedigingswapens van het type Stinger wordt nog dit kalenderjaar besteld.

Bevelvoerings- en verbindingsmiddelen. In 1982 zijn nog aanvullende bestellingen gedaan voor FM radio-apparatuur en portofoons. Tevens is een deel van de in 1980 en 1981 bestelde apparatuur ontvangen.

In 1982 worden de in samenwerking met de nationale industrie uitgevoerde studies en de voorontwikkeling afgerond van apparatuur voor het verder automatiseren van het verbindingsstelsel van het Eerste legerkorps. In 1983 wordt hiermee doorgegaan.

Geniematerieel. In 1983 zal de levering van de in 1980 bestelde genietanks en brugleggende tanks (met bijbehorende bruggen) worden voltooid. De al eerder met de Leopard-1 ingevoerde brugleggende tanks en de daarbij behorende bruggen zullen in 1983 zodanig worden aangepast dat alle bruggen gestandaardiseerde typen zullen zijn. De levering van de vouwbrug zal in 1983 worden afgerond; ook de daarbij behorende boten, waarvan in 1982 en 1983 modellen worden beproefd, worden dan besteld. De levering daarvan begint in 1984.

Met de in 1982 begonnen vervanging van het verouderde pneumatische handgereedschap van de genie wordt in 1983 doorgegaan.

NBC-materieel. De beschermende kleding voor het Eerste legerkorps en de eenheden van de nationale sector wordt in fasen aangeschaft. In 1980 en 1981 zijn bestellingen geplaatst. Een nadere bestelling volgt na 1983.

Gevechtsveldbewakings- en doelopsporingsmiddelen. De mortier-opsporingsradars, die in 1979 zijn besteld, zullen door problemen bij de leverancier niet voor 1983 worden geleverd.

Apparatuur voor het gevecht bij nacht en in omstandigheden van verminderd zicht. De verouderde actieve infraroodapparatuur voor de lichte infanteriewapens wordt vervangen door in 1983 te bestellen apparatuur die berust op de techniek van helderheidsversterking.

Het is de bedoeling nog in 1982 verdere ontwikkelingsopdrachten te geven om te komen tot het plaatsen van orders voor warmtebeeldapparatuur voor de YPR-765 en de Leopard 1. Hierbij wordt de Nederlandse industrie ingeschakeld.

Materieel voor de logistieke ondersteuning. De levering van de vrachtauto's 40 kN en de Landrovers zal in 1982 worden afgerond. In 1983 zal een groot deel van de motorrijwielen worden geleverd; de overige volgen in 1984.

De levering van de in 1981 bestelde zware wielvoertuigen (trekkers, vrachtauto's en kipauto's) begint in 1983 en zal doorlopen tot en met 1985. De bestelling van de bij de trekkers behorende opleggers is voor 1983 voorzien; de levering begint in 1985.

De beproevingen van de gestandaardiseerde voertuigshelters voor verbindingsdienstfuncties zullen in 1983 worden afgesloten; de verwerving van de serie volgt zo mogelijk nog dat jaar.

De in 1981 bestelde autolaadkranen voor de vrachtauto's 40 kN en de zware wielvoertuigen worden vanaf 1983 ingevoerd.

Munitie. De in 1980 bestelde verbeterde munitie voor de Leopard-1 zal in 1983 geheel zijn geleverd. Vervolgbestellingen zijn vanaf 1984 voorzien. In 1983 wordt opnieuw oorlogsmunitie en munitie voor de schietvoorraad voor de Leopard-2 besteld. De levering daarvan is zoveel mogelijk afgestemd op de levering van de Leopard-2-tanks.

In 1982 is begonnen met de verwerving van verbeterde conventionele munitie voor de lange dracht en moderne buizen ter compensatie van bij oefeningen verschoten artilleriemunitie en buizen. Dit beleid wordt in 1983 en latere jaren voortgezet om geleidelijk tot een beter samengesteld munitiepakket te komen.

Simulatoren. Voor de Leopard-1 en -2 en de anti-tankraket Dragon zijn in 1982 simulatoren besteld voor de (schiet)opleiding.

In 1982 worden verdere prototypen van simulatoren beproefd, opdat in 1983 kan worden begonnen met de verwerving van schietsimulatoren voor het 25 mm boordwapen.

Infrastructuur. Ook in 1983 blijven verbeteringen beperkt tot de meest noodzakelijke. De beschikbare fondsen worden besteed aan verbetering van het werk- en leefklimaat in kazernes, magazijncomplexen en werkplaatsen, infrastructurele voorzieningen in verband met de eerder genoemde materieelplannen, en enige bijzondere projecten. Ook worden maatregelen genomen om de bedrijfsvoering te verbeteren in enkele grote bedrijven, zoals 574 Tankwerkplaats in Leusden, 150 Depotcompagnie in Utrecht en de Centrale militaire apotheek in Amsterdam.

Het aanpassen van faciliteiten aan de Leopard-2- en 1-tank wordt in 1983 voortgezet, terwijl een begin wordt gemaakt met voorzieningen in het kader van de YP-408 vervanging. In 1983 wordt tevens begonnen met de vervanging van de Hojelkazerne in Utrecht.

Materieelplannen Koninklijke luchtmacht

Jagerbommenwerpers. De eerste bestelling van de F-16 vliegtuigen bestaat uit 102 stuks. Alle vliegtuigen voor de vliegbasis Leeuwarden zijn thans geleverd. De levering van de F-16's voor de vervanging van de overige F-104G's (vliegbasis Volkel) is begonnen en verloopt volgens schema.

Ter compensatie van de onvermijdelijke vredesverliezen van deze vliegtuigen zijn naar schatting tot het eind der jaren negentig 30 F-16 vliegtuigen extra nodig. Vanaf 1985 is ook de geleidelijke vervanging van de NF-5 vliegtuigen door de F-16 voorzien.

Met de eerste en tweede vervolgbestelling is inmiddels opdracht gegeven voor de levering van in totaal 42 F-16 vliegtuigen. Hiertoe behoren twee vliegtuigen die binnen hetzelfde budget konden worden besteld als gevolg van het prijsvoordeel dat is ontstaan door het overgaan op een zogenaamde «multi-year buy» voor de Amerikaanse luchtmacht.

Overeenkomstig de plannen is in de begroting-1982 geld uitgetrokken voor de derde vervolgbestelling en in de begroting-1983 voor de vierde vervolgbestelling voorzien ter verdere vervanging van NF-5 vliegtuigen. Uit budgettaire overwegingen is het noodzakelijk de omvang van beide bestellingen te beperken tot elk twaalf vliegtuigen.

Brandstofhulptanks. Een eerste aanzet tot het op peil brengen van de noodzakelijke oorlogsvoorraad brandstofhulptanks is gegeven met een bestelling in 1982. In 1983 volgt een tweede.

Vliegtuigwapenpakket. Er zijn tekorten aan vliegtuigwapens. In 1982 konden geen fondsen worden vrijgemaakt om deze op te heffen. In de begroting-1983 kunnen hiervoor slechts bescheiden fondsen worden uitgetrokken. Deze zullen worden aangewend voor aanvulling van de voorraden lucht-luchtwapens en voor aanschaf van lucht-grondwapens.

Lasergeleidingsapparatuur. Laserdoelaanwijzings- en laserdoelopsporingsapparatuur voor de inzet van moderne conventionele lucht-grondwapens kan ook in het begrotingsjaar-1983 niet worden aangeschaft.

Trainingsfaciliteiten. De vluchtnabootser voor de training van F-16 vliegers is op de vliegbasis Leeuwarden geïnstalleerd. Een tweede vluchtnabootser is geleverd voor de vliegbasis Volkel en wordt in het najaar van 1982 in gebruik genomen.

Elektronische beschermingsmaatregelen. In 1982 is de levering begonnen van de eerste serie actieve elektronische beschermingsgondels, die in 1980

is besteld. In 1983 worden de eerste apparaten van de tweede serie geleverd. Het programma van jaarlijkse vervolgbestellingen wordt voortgezet. De derde serie gondels zal nog in 1982 worden besteld; de voor de vierde serie benodigde fondsen staan op de begroting-1983.

Grond-lucht geleide wapensystemen. Zoals in Hoofdstuk III is aangekondigd, bestaat het voornemen zo vroeg mogelijk het geleide-wapensysteem Patriot in te voeren. Voor het aanschaffen van de Patriot staan in beginsel twee wegen open: rechtstreekse aankoop in de Verenigde Staten of Europese co-produktie. Naar het zich laat aanzien, zal de Europese co-produktie leiden tot niet aanvaardbare meerkosten en tot grote vertraging in de levering. De gedachten gaan dan ook uit naar een rechtstreekse aankoop in de Verenigde Staten, mits voldoende compensatie wordt verkregen. Deze kan zowel bestaan uit co-produktie, bij voorkeur in Europees-Amerikaans verband, als uit andere opdrachten die aan de eisen van compensatie voldoen.

Actieve luchtverdediging. Voor de beveiliging van het wapensysteem Hawk in de Bondsrepubliek is, in samenhang met de behoefte van de Koninklijke marine en de Koninklijke landmacht, nog in 1982 in de bestelling voorzien van draagbare luchtverdedigingswapens van het type Stinger.

Infrastructuur. In de begroting-1983 zijn infrastructurele voorzieningen opgenomen voor onder meer de invoering van de F-16 op de vliegbasis Twente. Overige nieuwbouw- en renovatieprogramma's, waaronder die voor verbetering van het werk- en leefklimaat, worden als gevolg van financiële beperkingen slechts op bescheiden schaal voortgezet.

HOOFDSTUK V – HET PERSONEELSBELEID

Inleiding

De krijgsmacht is een instrument van de samenleving. Om te voorkomen dat de krijgsmacht als geheel in een geïsoleerde positie geraakt, is de maatschappelijke aanvaarding van Defensie in het algemeen en van de militair in het bijzonder van groot belang. Daarop berust de geloofwaardigheid van de krijgsmacht en de positie waarin het personeel verkeert. Van belang is ook dat er voor het personeel zowel binnen als buiten de defensie-organisatie ruimte is zo volwaardig mogelijk deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Onnodige barrières – voor zover nog aanwezig – moeten dan ook verdwijnen. Ook bij de discussie in ons land over de kernbewapening moet worden voorkomen dat leden van de krijgsmacht in een geïsoleerde positie geraken. Militairen zijn net zo min als andere burgers kritiekloos als het gaat om het probleem van de kernbewapening.

Om al deze redenen dient het personeelsbeleid bij Defensie naast doeltreffendheid van de organisatie, doelmatigheid van de activiteiten en voldoening bij het personeel, ook maatschappelijke aanvaarding als toetssteen te hanteren.

Militairen en burgerambtenaren bij Defensie bevinden zich in vele opzichten principieel in een gelijke positie. De voorschriften op het terrein van de rechtspositie moeten dat weerspiegelen. Bijzondere aspecten aan de taak van de militair en de daarmee verband houdende zware en onaangename kanten van sommige functies rechtvaardigen in een beperkt aantal gevallen afwijkende rechtspositionele voorzieningen.

Uit de huidige afwijkingen ten opzichte van de regelingen voor het overige personeel van de rijksoverheid mag echter niet worden afgeleid dat militairen in het algemeen een gunstiger rechtspositie bezitten. Tegenover voor militairen geldende gunstiger regelingen staan er ook die ongunstiger zijn. In hoeverre aparte rechtspositieregelingen bijstelling behoeven, zal kunnen blijken uit een pakketvergelijking tussen regelingen van militair en burgerlijk overheidspersoneel. Voor het tot stand brengen van een dergelijke pakketvergelijking zullen aan het Georganiseerd overleg binnenkort voorstellen worden gedaan. Dat betekent echter niet dat, zolang geen pakketvergelijking tot stand is gekomen, geen maatregelen kunnen worden genomen in de sfeer van de rechtspositie van militairen.

Leidraad blijft echter het handhaven van het evenwicht van de ontwikkeling van de koopkracht tussen militairen en burgerambtenaren. Gezien de financiële situatie zullen verbeteringen binnen het pakket moeten leiden tot verminderingen elders.

In het kader van een gelijkblijvende koopkrachtontwikkeling wordt een aanpassing overwogen op het gebied van de ziektekostenvoorzieningen voor militairen.

Ook het personeelsbeleid bij Defensie zal in 1983 worden beïnvloed door de financiële en sociaal-economische problemen van ons land. In het algemeen zullen de gevolgen daarvan voor het militair en voor het burgerpersoneel gelijk moeten zijn. Reorganisaties bij de defensie-organisatie zullen in totaal leiden tot een verlies van 1500 arbeidsplaatsen. Over de gevolgen voor het personeel zal nauw overleg worden gevoerd met betrokkenen en met het Georganiseerd overleg. Daarbij zal grote aandacht worden gegeven aan een goede begeleiding bij de problemen die zouden kunnen ontstaan. De voorziene maatregelen zullen niet leiden tot gedwongen ontslagen.

De Maatschappelijke raad voor de krijgsmacht (MRK), die onder andere adviseert over maatschappelijke aspecten van het beleid of beleidsvoornemens, heeft drie adviezen uitgebracht, waarover nog beslissingen moeten worden genomen. Die adviezen hebben betrekking op de militair en het

kernwapen, op het probleem van kort-verbandvrijwilligers en dienstverlating en op het personeelsvoorzieningsbeleid. Inmiddels is de MRK ook verzocht te adviseren over de status van de dienstplichtige in relatie tot de Werkloosheidswet en over het functioneren van de vrouw in de krijgsmacht.

Bij Defensie is het beleid er al een aantal jaren op gericht de vrouw dezelfde mogelijkheden te bieden als de man. Aan vrouwen worden dezelfde geschiktheidseisen gesteld als aan mannen. In 1982 voltooide de eerste vrouwelijke cadet haar studie aan de KMA; het KIM zal in september 1983 voor vrouwen worden opengesteld. Hun studiekeus zal een voorlopig karakter hebben omdat de uiteindelijke functiemogelijkheden pas aan de hand van ervaringen met de proeven kunnen worden vastgesteld. De oorspronkelijke proefperiode met vrouwen aan boord van Hr. Ms. Zuiderkruis, die in februari 1982 zou aflopen, is verlengd met drieëneenhalve maand, dit in verband met een reis naar de Verenigde Staten. De ervaringen daarmee worden thans bezien. De resultaten van deze evaluatie zullen de Tweede Kamer worden aangeboden.

De ongeveer 27 000 burgerpersoneelsleden van Defensie leveren een onmisbare bijdrage aan het functioneren van de defensie-organisatie. Specifiek arbeidsvoorwaardenbeleid voor burgerpersoneel wordt bij Defensie in beginsel niet zelfstandig gevoerd; de minister van Binnenlandse Zaken is daarvoor primair verantwoordelijk. Wèl wordt een gecoördineerd personeelsbeleid voor de gehele defensie-organisatie gevoerd.

Het is de bedoeling de Arbeidsomstandighedenwet bij Defensie voor zowel burger als militair personeel waar dat maar enigszins kan van toepassing te laten zijn. Daarvoor worden naar verwachting in 1982 beslissingen genomen. Hierdoor zal de invoering van de Arbeidsomstandighedenwet bij Defensie gelijke tred houden met de invoering bij de andere overheidsorganen.

Op grond van de vastgestelde taak en omvang van de krijgsmacht heeft Defensie behoefte aan een bepaald aantal personeelsleden. Vermindering van het aantal personeelsleden is alleen mogelijk als ook de taken worden aangepast, onderdelen worden samengevoegd of onderdelen worden opgeheven. Uitbreiding van taken om arbeidsplaatsen te scheppen wordt niet voorzien. Defensie benutten als werkgelegenheidsinstrument is, gegeven de doelstelling van de krijgsmacht, onjuist.

Arbeidsvoorwaarden

Algemeen militair ambtenarenreglement. De werkzaamheden aan de uitvoeringsregelingen van het Algemeen militair ambtenarenreglement[1] en het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen[2] vorderen volgens het met de Centrale commissie georganiseerd overleg militairen afgesproken tijdsschema. Begin 1983 zullen de reglementen in werking kunnen treden. De wetsontwerpen tot herziening en hernieuwde vaststelling van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren en van de Wet voor het reservepersoneel der krijgsmacht zijn op 25 februari 1982 aangeboden aan de Tweede Kamer. Op 1 maart 1982 volgde een wetsontwerp tot wijziging van de Militaire Ambtenarenwet 1931. Het gelijktijdig voltooien van al deze regelingen is van groot belang.

Pakketvergelijking. Binnenkort zal aan het Georganiseerd overleg een plan worden voorgelegd voor de aanpak van een pakketvergelijking met betrekking tot regelingen van de rechtspositie van militair en burgerpersoneel. De bedoeling daarvan is, alvorens tot uitvoering te komen, overeenstemming te bereiken over de doelstellingen en de te volgen methode en procedures.

Hoewel een verband met de bredere pakketvergelijking tussen overheidspersoneel en bedrijfsleven waarvoor de minister van Binnenlandse Zaken primair verantwoordelijk is, vanzelfsprekend aanwezig is, hoeft op de uitkomst daarvan niet te worden gewacht.

[1] KB van 25 februari 1982, Stb. 279.
[2] KB van 25 februari 1982, Stb. 280.

Leeftijdsontslag militairen. Aan het Centraal georganiseerd overleg militairen (CGOM) en de Tweede Kamer is een beleidsvoornemen voorgelegd voor het aanpassen van de ontslagleeftijd voor militairen. In beginsel wordt nu uitgegaan van een algemene ontslagleeftijd van maximaal 58 jaar voor alle militairen. Omdat deze stap te groot is voor de Koninklijke marine en omdat het wenselijk is geen verschillen meer te hanteren in de algemene ontslagleeftijd voor militairen, zal de verhoging naar 58 jaar in twee stappen worden verwezenlijkt, waarbij in de eerste fase voor de Koninklijke marine – net als bij Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht – de ontslagleeftijd van 55 jaar wordt ingevoerd. Aan de Koninklijke marine is verzocht op korte termijn modellen op te stellen die leiden tot een algemene ontslagleeftijd van 55 jaar voor het militair marinepersoneel met toepassing van een aanvaardbare overgangsregeling.

Bovendien zullen de drie krijgsmachtdelen plannen opstellen voor het op grond van vrijwilligheid in dienst houden van daartoe geschikte militairen tot hun 58ste jaar. Daarmee kan de optrekking van de algemene ontslagleeftijd naar 58 jaar in de toekomst worden vergemakkelijkt. Ook zal de mogelijkheid van deeltijdarbeid voor militairen met name in de leeftijd van 55–58 jaar worden bezien, evenals de mogelijkheid van vervroegde dienstverlating vanaf het 55ste jaar als de algemene ontslagleeftijd van 58 jaar eenmaal is ingevoerd.

Aanpassing regeling werk- en rusttijden. De per 1 januari 1981 gewijzigde Regeling werk- en rusttijden is inmiddels in de praktijk beproefd. De daarbij gerezen bezwaren zijn zoveel mogelijk weggenomen. Zo nodig zal de regeling verder worden verbeterd.

De voorgenomen vervanging van de eveneens per 1 januari 1981 ingevoerde compensatieregelingen kon nog niet zo worden uitgevoerd dat al in 1982 een bescheiden vergoeding voor overwerk mogelijk is. In de praktijk doen zich bij de krijgsmachtdelen namelijk verschillende situaties voor, die moeilijk kunnen worden ondergebracht in één registratiesysteem. In 1983 zal de compensatieregeling in bescheiden mate kunnen worden verbeterd voor de verschillende vormen van extra beslaglegging.

Inhouding wegens voeding van rijkswege. Eind 1981 is de Projectgroep voeding ingesteld, die tot taak had een financieel aanvaardbare oplossing te vinden voor een systeem van betaling voor de genoten voeding volgens het profijtbeginsel. De projectgroep heeft op 30 juni 1982 haar eindrapport uitgebracht. Dit rapport zal binnenkort worden aangeboden aan onder meer het Georganiseerd overleg en aan de voorzitters van de vaste Commissies voor Defensie van de beide Kamers der Staten-Generaal.

Het rapport bevat een aantal aanbevelingen die ertoe leiden dat voor de verstrekking van voeding van rijkswege zal worden overgestapt op het profijtbeginsel. Daarbij zal het evenwel mogelijk zijn de voeding, die wordt verstrekt tijdens varen en oefeningen, gratis ter beschikking te stellen. In het rapport is gekozen voor een prijsberekening die uitgaat van de kostprijs van de ingrediënten en een opslag van 30%. Daarmee wordt aangesloten op wat elders in de rijksdienst gebruikelijk is en kunnen de maaltijdprijzen op een aanvaardbaar niveau worden gehouden. Over de aanbevelingen zal vanzelfsprekend overleg worden gevoerd met de organisaties van het personeel. Daarna zal de uitwerking bij de krijgsmachtdelen ter hand worden genomen. Naar verwachting zal het nieuwe systeem van betaling voor de maaltijden medio 1983 kunnen worden ingevoerd.

Onderdeelsoverlegorganen. Voor het militaire personeel wordt een regeling overlegorganen op onderdeelsniveau uitgewerkt die materieel gelijk is aan de nieuwe regeling voor het overleg met dienstcommissies voor het burgerlijk rijksoverheidspersoneel. In beide regelingen zijn waarborgen opgenomen die voorzien in het goed en prompt functioneren van de krijgsmacht.

Het is de bedoeling de militaire regeling vóór 1 april 1983 aan te bieden aan de Centrale commissie georganiseerd overleg militairen. De uitwerking van de nieuwe regeling voor het overleg met de dienstcommissies is ter hand genomen in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de ambtenarenorganisaties. Voor een goede begeleiding van de voorzitters van het overleg met de nieuwe dienstcommissies zal worden zorg gedragen. Personele voorzieningen worden getroffen om die begeleiding te verwezenlijken. De dienstcommissies «nieuwe stijl» worden gefaseerd ingevoerd.

Financiële voorzieningen voor militairen tijdens verblijf buiten Nederland. In de memorie van toelichting bij de defensiebegroting 1979 werd gesproken over het streven ten behoeve van in het buitenland geplaatste militairen nog in dat jaar een nieuw systeem in te voeren voor het vaststellen van de financiële voorzieningen. Het systeem kon nog niet volledig worden ingevoerd omdat de regelgeving ingewikkelder bleek te zijn dan was voorzien. Wel werd per 1 oktober 1979 een interim-maatregel getroffen. Het nieuwe systeem wordt daarmee in hoofdlijnen al toegepast voor die militairen voor wie het oude systeem aantoonbaar onvoldoende was. Sindsdien is met de definitieve regelgeving en met de administratieve uitvoering van het nieuwe systeem goede voortgang gemaakt. Na overleg met het Centraal georganiseerd overleg militairen zal het nieuwe systeem in 1983 geheel worden ingevoerd.

Premieregelingen. In samenhang met de inwerkingtreding van het Algemeen militair ambtenarenreglement zal één basisregeling tot stand worden gebracht voor het gebruik van premies en andere financiële voorzieningen ten behoeve van de personeelsvoorziening. De regeling biedt voldoende ruimte om uiteenlopende premies vast te stellen voor verschillende categorieën personeel. Hierdoor is het mogelijk beter dan voorheen te reageren op wisselende situaties op de arbeidsmarkt. In de regeling is een aantal financiële voorzieningen opgenomen om de overgang *naar de burgermaatschappij van personeel met een verband voor bepaalde* tijd te vergemakkelijken. Het ontwerp van de regeling is inmiddels het Georganiseerd overleg militairen gepasseerd. Het is de bedoeling de koppeling van een premie aan een dienstverband voor bepaalde tijd nader te bezien in samenhang met het rapport van de MRK over «kort-verband vrijwilligers en dienstverlating».

Tariefbeloning burgerpersoneel. Het tariefbeloningssysteem voor burgerpersoneel zal per 1 januari 1983 worden vervangen door een systeem dat – behoudens een zeer geleidelijke vermindering – de financiële aanspraken waarborgt die voor de tariefwerkers voortvloeien uit de bestaande regeling. Ter verbetering van de in de tariefbedrijven verstoorde inkomensverhoudingen wordt een overgangstoelage toegekend aan de burgerpersoneelsleden van de tariefbedrijven die tot nu toe geen aanspraken aan de bestaande regeling kunnen ontlenen. In nauw overleg met de bedrijfsleidingen wordt nagegaan of en zo ja welke maatregelen in de bedrijven moeten worden genomen om te voorkomen dat na het afschaffen van de tariefbeloning de produktiviteit zal teruglopen.

Gewetensbezwaren

Kernbewapening. De laatste jaren is veel aandacht besteed aan het probleem van militairen die bezwaren hebben tegen de rol die de kernbewapening speelt in de bondgenootschappelijke afschrikking en verdediging. Ook heeft een aantal militairen problemen met het vervullen van bewakingensdiensten bij opslagplaatsen waar naar hun mening kernwapens zouden kunnen zijn opgeslagen.

In dit verband dient echter te worden overwogen dat de regering in gemeen overleg met de Staten-Generaal de wijze vaststelt waarop in 's lands verdediging wordt voorzien. De Wet gewetensbezwaren militaire dienst kent gronden, waarop een militair kan verzoeken zijn bezwaren te erkennen als onoverkomelijke gewetensbezwaren.

Ook gewetensbezwaren die uitsluitend zijn gericht tegen een bepaalde soort van bewapening, bijvoorbeeld kernbewapening, kunnen sinds het van kracht worden van de nieuwe wet «gewetensbezwaren militaire dienst» – bij erkenning – leiden tot algehele vrijstelling van de militaire dienst. Speciale vrijstellingen voor sommige soorten bewapening *binnen* het vervullen van de militaire dienst kent de wet niet meer. Men is dus nu óf een erkend gewetensbezwaarde óf men vervult zijn dienst.

Specifieke categorieën militairen, die niet betrokken willen zijn bij bepaalde wapens, zijn in het algemeen ook niet inpasbaar in de krijgsmacht. Algemene inzetbaarheid is in beginsel nodig om in de krijgsmacht te kunnen functioneren. Uiteraard is er in de krijgsmacht in het kader van de personeelszorg wel ruimte voor het vinden van een oplossing in individuele gevallen waarin persoonlijke problemen kunnen leiden tot verminderde inzetbaarheid. In de krijgsmacht van vandaag is het immers gebruik dat er voor iedere militair, welke ernstige problemen hij ook heeft met de uitoefening van zijn functie, ruimte is voor gesprekken met de personeelsofficier van zijn onderdeel en zijn commandant. Dezen behoren de geuite problemen zorgvuldig af te wegen tegen het belang van de krijgsmacht en het functioneren ervan. Het niveau waarop de uiteindelijke beslissing moet worden genomen kan uiteraard in sommige gevallen hoger in de organisatie liggen. Momenteel wordt bezien in hoeverre en hoe richtlijnen kunnen worden gegeven voor dit afwegingsproces.

De problematiek van gewetensbezwaren tegen kernbewapening vormt onder meer naar aanleiding van het MRK-advies: «De militair en het kernwapen», onderwerp van overleg met het Centraal georganiseerd overleg militairen. Het overleg over dat advies met de organisaties van burgerpersoneel is al afgerond. In dit verband is van veel betekenis wat de resultaten zullen zijn van interdepartementaal overleg over het standpunt van de overheid met betrekking tot personeelsleden met zodanige bezwaren tegen bepaalde overheidstaken, dat zij menen niet te kunnen deelnemen aan de uitvoering ervan.

Jehova's getuigen en totaalweigeraars. Bij de behandeling van de Defensie-begroting-1982 is gesproken over totaalweigeraars, waarbij een wettelijke regeling, uitgaande van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, in het vooruitzicht is gesteld (Handelingen Tweede Kamer nr. 14, zitting 1981–1982, blz. 1724).

Interdepartementaal beraad over deze aangelegenheid is nog gaande. Er wordt van uitgegaan dat bezwaren tegen een erkenningsprocedure of tegen de gewone vervangende dienst aan een rechterlijk oordeel moeten worden onderworpen, omdat een vervangende verplichting zal moeten staan tegenover het niet-vervullen van de militaire dienstplicht of het weigeren de erkenningsprocedure te doorlopen.

Het overleg tot uitvoering van deze materie wordt voortgezet, gericht op een spoedig in te dienen ontwerp voor een wettelijke regeling.

Dienstplichtbeleid

Bij het streven de dienstplichtlast meer gelijk over alle jonge mannen te verdelen, doen zich enkele problemen voor. Het aantal dienstplichtigen dat de krijgsmacht jaarlijks nodig heeft wijzigt nauwelijks: het bedraagt sinds 1979 tussen de 45 000 en 48 000 dienstplichtigen.

Voor de periode 1982–1992 zijn in deze aantallen, bij gelijkblijvende omstandigheden, evenmin grote wijzigingen te verwachten. Jaarlijks wordt iedere Nederlander die op 1 februari van het jaar waarin hij 17 jaar oud wordt en is opgenomen in een Nederlands bevolkingsregister, ingeschreven voor de dienstplicht. Van 1972 tot 1981 steeg het aantal ingeschrevenen van ruim 113 000 tot 126 000.

Aantallen ingeschrevenen 1972–1981

1972	113 268	1977	119 761
1973	113 022	1978	123 393
1974	115 142	1979	122 783
1975	116 506	1980	125 069
1976	118 729	1981	125 955

(exclusief migratie/nationaliteitswijzigingen)

Uit de verhouding tussen het aantal ingeschrevenen en de behoefte van de krijgsmacht blijkt dat thans ongeveer 40% van de ingeschrevenen jaarlijks werkelijk de militaire dienst vervult. Lang niet alle ingeschrevenen zijn echter voor Defensie als dienstplichtige beschikbaar. In de eerste plaats vallen af degenen die bij de keuring voorgoed ongeschikt worden verklaard; sinds jaren wordt ongeveer 25% afgekeurd. Daarnaast moet het aantal ingeschrevenen worden verminderd met ongeveer 12% ten gevolge van verschillende vormen van vrijstelling, als persoonlijke onmisbaarheid, bijzonder geval en gewetensbezwaren, alsmede door het vrijwillig dienstnemen bij de krijgsmacht. Zo kan van de inschrijving van 1981, 126 000 man, slechts 79 000 man als dienstplichtige worden opgeroepen. Het deel van deze 79 000 man, dat niet nodig is voor de krijgsmacht, krijgt vrijstelling wegens broederdienst of kostwinnerschap of wordt tot buitengewoon dienstplichtige bestemd. Vanaf 1982 treedt echter een daling op van het aantal ingeschrevenen. Het verwachte aantal ingeschrevenen zal, zoals uit het staatje blijkt, na 1986 structureel verminderen.

Verwachte aantal ingeschrevenen 1982–1992

1982	123 000	1988	113 500
1983	120 000	1989	105 000
1984	119 500	1990	96 000
1985	118 500	1991	91 000
1986	124 000	1992	87 000
1987	119 500		

(exclusief migratie/nationaliteitswijziging)

In het begin van de jaren negentig zal er sprake zijn van een heel andere verhouding tussen het aantal dat voor de militaire dienst kan worden opgeroepen en het aantal dat werkelijk dient. De hiervoor aangegeven afkeurings- en vrijstellingspercentages zullen ertoe leiden, dat bij een gelijkblijvende behoefte van de krijgsmacht in de jaren negentig vrijwel alle dienstplichtigen die voor het vervullen van de militaire dienst beschikbaar zijn, ook zullen moeten opkomen.

De vrijstellingsgronden broederdienst en kostwinnerschap hebben in de loop der jaren het karakter gekregen van een regelmechanisme, dat kan worden gebruikt om een overschot aan dienstplichtigen te verminderen. Halverwege de jaren tachtig zal, door het geleidelijk aan verminderen van dit overschot, geen behoefte meer bestaan aan een dergelijk mechanisme. Er zal dan ook een beroep nodig zijn op degenen die nu nog gebruik kunnen maken van deze vrijstellingsgronden. Daarmee wordt ook tegemoet gekomen aan de opvatting dat bij beoordeling van vrijstelling een individuele benadering gewenst is. Ook om andere redenen zal het, zoals al aan de Tweede Kamer is meegedeeld, noodzakelijk zijn de categoriale vrijstellingsgronden niet langer in de Dienstplichtwet te handhaven.

Onderzocht is de mogelijkheid bepaalde criteria in de wet op te nemen voor individuele beoordeling van een verzoek om vrijstelling. Het lijkt, ondanks de individuele benadering, echter welhaast onvermijdelijk dat een zodanige vrijstellingsgrond een algemeen karakter moet krijgen.

Ook de vrijstellingsgrond wegens het bekleden van of het in opleiding zijn voor een geestelijk of godsdienstig menslievend ambt zal bij toepassing van een individuele beoordeling niet buiten beschouwing kunnen blijven. Daarover wordt nog overleg gepleegd met de kerken. Overwogen wordt het wetsontwerp 16608 (Tweede Kamer,zitting 1980–1981) in te trekken. Daarin blijft een vrijstellingsgrond voor geestelijke of godsdienstige ambtsdragers gehandhaafd, maar wordt de vrijstelling voor het in opleiding zijn voor een geestelijk of godsdienstig menslievend ambt opgeheven.

Het dienstplichtbeleid zal niet alleen op het terrein van het verlenen van vrijstelling worden gekenmerkt door een zo groot mogelijke individuele benadering. Ook bij het vervullen van de dienstplicht zal zoveel mogelijk worden geprobeerd, de dienstplichtige invloed te geven op de wijze waarop hij zijn dienstplicht zal vervullen. De dienstplichtige kan nu al op verschillende manieren invloed uitoefenen op zijn indeling. Zo is er de keuze voor het kalenderjaar van opkomst en wordt rekening gehouden met de voorkeur voor een bepaald krijgsmachtdeel, voor een bepaald wapen, dienstvak of tak van dienst of voor bepaalde specifieke onderdelen van de krijgsmacht. Afhankelijk van de geschiktheid van de dienstplichtige en de behoefte van de krijgsmacht wordt aan deze voorkeur tegemoet gekomen.

Uitbreiding van de keuzemogelijkheden vergt een afweging tussen de wenselijkheid tegemoet te komen aan de gevoelde ongelijkheid bij de verdeling van de dienstplichtlast en de belangen van andere dienstplichtigen die door een bij voorrang honoreren van bepaalde keuzen zouden kunnen worden geschaad. Het verminderen van de ongelijkheid voor de één mag niet leiden tot een vergroting van de ongelijkheid voor de ander. In voorbereiding is thans een onderzoek om binnen de bestaande mogelijkheden meer ruimte te bieden voor het maken van een keuze.

Personeelszorg

Arbeidsbemiddeling. De algemene werkloosheidssituatie leidt ertoe dat vooral het aantal dienstplichtigen toeneemt dat bij het afzwaaien nog geen baan gevonden heeft. Deze dienstplichtigen mogen van Defensie verwachten dat hun, zoveel als mogelijk is, hulp wordt geboden bij het vinden van een baan. In de afgelopen jaren zijn daarvoor al een aantal voorzieningen getroffen, maar er zullen nog meer activiteiten moeten worden ontplooid.

Afzwaaiende dienstplichtigen genieten al enkele jaren een voorkeursbehandeling bij het vervullen van een vacature voor een burgerbaan bij Defensie. Sinds het van kracht worden van deze regeling (1 juni 1980) zijn bij dit ministerie enkele honderden vacatures vervuld door afzwaaiende dienstplichtigen. Naast deze voorkeursbehandeling wordt door Defensie veel informatie aangeboden, zowel schriftelijk als via rijdende arbeidsbureaus. Daarbij wordt de aandacht gevestigd op tal van aspecten van de arbeidsbemiddeling. Op eigen verzoek kan de afzwaaiende militair worden geplaatst op een sollicitatie-aanbodlijst, die naar een groot aantal bedrijven wordt gezonden. Voorts wordt buitengewoon verlof verleend voor sollicitatiegesprekken en voor het bezoeken van gewestelijke arbeidsbureaus.

De arbeidsbureaus geven bij de onderdelen ook beroepskeuzebegeleiding en studievoorlichting. In de Bondsrepubliek Duitsland worden banenmarkten gehouden voor dienstplichtigen en kort-verbandvrijwilligers.

Voor militairen die na dienstverlating willen studeren, worden de toelatingscriteria soepeler toegepast bij een studierichting waarvoor een numerus-fixus is ingesteld.

Het grote probleem van de jeugdwerkloosheid, dat ook afzwaaiende militairen raakt, zal van Defensie nog meer inspanningen vergen om te helpen bij het vinden van een baan. Meer gerichte maatregelen zijn nodig. Daarover wordt thans overleg gevoerd met het directoraat-generaal voor de Arbeidsvoorziening van het ministerie van Sociale Zaken. Dat overleg is gericht op de stichting binnen Defensie van een bureau dat werkzoekende

militairen centraal registreert. Dit bureau kan zijn gegevens tijdig beschikbaar stellen aan de gewestelijke arbeidsbureaus. Verwacht wordt dat vraag en aanbod op de arbeidsmarkt daardoor beter op elkaar kunnen worden afgestemd omdat ook belangstellende bedrijven inzicht kunnen verkrijgen in het aanbod.

Verplaatsingen. Naar aanleiding van een door de Tweede Kamer aanvaarde motie-Wisselink (16 400, hoofdstuk X, nr. 21) is onderzocht of een proefneming met regionale verplaatsing van militairen mogelijk is. Uitgangspunt bij dat onderzoek was dat een positief resultaat ook tot een toekomstig verplaatsingsbeleid moet kunnen leiden, waarbij militairen zoveel mogelijk binnen bepaalde regio's een loopbaan wordt geboden. Alleen op de Veluwe zou, zo blijkt uit een onderzoek bij de Koninklijke landmacht, een regio kunnen worden gevormd die aan de te stellen voorwaarden voldoet. Daar zou een proef, zoals in de motie-Wisselink gevraagd, mogelijk zijn. De beperking tot één regio zou militairen buiten deze regio echter in een ongunstiger positie brengen dan militairen binnen deze regio. Daarom zal hiervan worden afgezien. Een verplaatsingsbeleid gebaseerd op regio's blijkt tot méér in plaats van minder problemen te leiden.

Een kritisch bezien van dit beleid, in samenhang met een bezinning op het daarmee verbonden loopbaan- en bevorderingsbeleid, moet tot de beoogde beperkingen van de verplaatsingen kunnen leiden. Daarbij vraagt ook de beperking van de gevolgen van verplaatsingen de aandacht. Het is van belang inzicht te verkrijgen in deze gevolgen voor militairen en hun gezinnen. In verband daarmee wordt in een inmiddels ingesteld onderzoek naar inconveniënten van militairen ook aandacht besteed aan verplaatsingen.

Woningvoorziening. De weinig rooskleurige woningsituatie in Nederland maakt het noodzakelijk voortdurend zorg te besteden aan het tijdig beschikbaar krijgen van passende woonruimte voor verplaatste militairen en hun gezinnen. Om te komen tot een zo goed mogelijk gebruik van de zogenaamde rijksvoorkeurswoningen, voert een interdepartementale werkgroep overleg met de provincie Gelderland. Datzelfde zal – waar nodig – ook gebeuren in andere provincies.

In de Bondsrepubliek Duitsland is voor het al bij de Awacs-basis in Geilenkirchen geplaatste Nederlandse personeel passende woonruimte beschikbaar gekomen. Overeenstemming is bereikt over woonruimte voor het personeel dat daar vanaf voorjaar 1983 zal worden geplaatst. Dat geldt ook voor woonruimte voor het personeel dat in het kader van de reactietijdverkorting van het Eerste legerkorps naar Bergen en Seedorf gaat.

Een werkgroep heeft in een rapport een aantal aanbevelingen gedaan, onder meer voor een duidelijker regeling van de rechtsverhouding huurder/verhuurder, over de afschaffing van de huidige klasse-indeling en de invoering van een billijker systeem van huurbijdrage op basis van woongenot, alsmede over de regelmatige uitvoering in eigen beheer van klein en groot onderhoud aan de woningen. Dit rapport wordt verder uitgewerkt met vertegenwoordigers van de belangenverenigingen. Daarna zal het ter formele behandeling worden aangeboden aan het Georganiseerd overleg.

Militair geneeskundige verzorging. De structuur van de militair geneeskundige verzorging wordt op dit moment diepgaand bestudeerd. Er wordt daarbij onder meer uitgegaan van een maximaal gebruik van de mogelijkheden die de civiele gezondheidszorg in een oorlogssituatie biedt. Voor de militair geneeskundige organisatie betekent dit dat wordt rekening gehouden met het functioneren van de civiele gezondheidszorg in tijd van oorlog.

De personele en materiële middelen, die binnen de krijgsmacht in vredestijd aanwezig zijn ter voorbereiding op een oorlogssituatie, zullen zoveel mogelijk worden gebruikt voor de militair geneeskundige verzorging

in vredestijd. Verder zal, meer dan in de huidige situatie, door de drie krijgsmachtdelen gezamenlijk worden gebruik gemaakt van de militair geneeskundige voorzieningen.

Beslissingen zouden een plaats kunnen krijgen in de komende Defensienota. De door de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne op 7 juli 1982 aangekondigde beleidsvoornemens met betrekking tot de beddenvermindering in ziekenhuizen zullen daarbij mede in beschouwing worden genomen.

Geestelijke verzorging. In 1981 heeft Staatssecretaris C. L. J. van Lent de Commissie omvang korpsen geestelijke verzorgers in de krijgsmacht (COGV) ingesteld. De commissie kreeg tot taak een formule te ontwerpen voor het vaststellen van de omvang van de bestaande korpsen geestelijke verzorgers op een zodanige wijze dat in de behoefte aan categoriale geestelijke verzorging verantwoord kan worden voorzien, zowel in vredes- als in oorlogstijd.

De voorzitter van deze commissie liet op 18 maart 1982 weten dat de COGV door onderlinge meningsverschillen niet in staat was de opdracht te voltooien. Na het besluit de COGV te ontbinden, werd een ambtelijke werkgroep met een soortgelijke taak belast. Het bestaansrecht van de geestelijke verzorging stond daarbij buiten kijf. Deze werkgroep werd, ook tegen de achtergrond van noodzakelijke bezuinigingsmaatregelen die Defensie moet treffen, verzocht te adviseren over de organisatie van de geestelijke verzorging. De werkgroep is desgevraagd gekomen met voorstellen over:

- de taak van de geestelijke verzorging;
- de omvang van de diensten geestelijke verzorging;
- de structuur van deze diensten, waarbij de mogelijkheid van een regionale opzet moest worden bezien;
- de rechtspositie van de geestelijke verzorgers.

De werkgroep is ervan uitgegaan, dat er in de afgelopen 25 jaar zodanige veranderingen zijn opgetreden in de woon- en werksituatie van militairen, dat de behoefte aan geestelijke verzorging in de krijgsmacht sterk is beïnvloed. Zo werden de parate weekeinden afgeschaft, werd de verplichting de eerste zes weken na opkomst binnen te blijven ingetrokken en werd de doorlopende nachtpermissie ingevoerd. Die ontwikkelingen kenmerken alleen de situatie in Nederland. In het buitenland: in de Bondsrepubliek Duitsland, op de Nederlandse Antillen, in Libanon, in de Sinaï en bij het varende deel van de Koninklijke marine dat langere tijd buitengaats is, ligt de situatie anders. De werkgroep heeft dan ook voorgesteld de situatie in het buitenland ongewijzigd te laten.

Inmiddels is het rapport van de werkgroep vertrouwelijk aan de zendende instanties voorgelegd voor commentaar en nader overleg.

Specifieke aspecten van het personeelsbeleid van de krijgsmachtdelen en van het burgerpersoneel

Koninklijke marine. De werving van personeel voor de Koninklijke marine verloopt grotendeels naar wens. Dit is het gevolg van een intensivering van de werving, waarbij de drijvende banenmarkt een grote rol speelt. De toenemende ruimte op de arbeidsmarkt werkt ook gunstig. Het is noodzakelijk tijdig te reageren op het in de komende jaren te verwachten afnemende aanbod van schoolverlaters.

De tekorten, voornamelijk aan officieren en aan schepelingen behorende tot het technisch personeel, kunnen ondanks goede wervingsresultaten niet op korte termijn worden opgeheven. Wel kunnen deze tekorten geleidelijk worden ingelopen door de interne wervingsactiviteiten verder uit te breiden. Daarbij kan worden geprofiteerd van het feit dat het personeelsverloop afneemt.

Koninklijke landmacht. Het beschikbare militair en burgerpersoneel van de Koninklijke landmacht is niet voldoende om in 1983 te voldoen aan de behoefte van de organisatie. De financiële middelen voor dat jaar zijn niet toereikend voor het opheffen van de tekorten. De werving zal vooral worden gericht op het bezetten van functies waarin de tekorten het sterkst voelbaar zijn. Ook zullen maatregelen worden getroffen die leiden tot vermindering van het functiebestand. Bovendien wordt ernaar gestreefd het aanwezige personeel zó in te zetten dat knelpunten kunnen worden opgelost. Zo is aan onderofficieren van alle wapens en dienstvakken de mogelijkheid geboden zich te laten omscholen voor de categorieën «automonteur» of «motortransport», waarin tekorten bestaan. Met de opheffing van de afdelingen lichte luchtdoelartillerie zal ook het functiebestand en het personeelsbestand verminderen. Bij de uitvoering van deze maatregel zal zorgvuldig worden rekening gehouden met de belangen van het personeel. Gezien de toenemende belangstelling voor het vrijwillig dienst nemen, wordt verwacht dat voor de meeste categorieën in 1983 kan worden voldaan aan de wervingsbehoefte.

Omdat knelpunten bij bepaalde categorieën personeel niet volledig door interne maatregelen zijn op te lossen, is horizontale instroming nog steeds een onmisbaar element in de personeelsvoorziening. Met deze mogelijkheid om kleine tekorten aan veelal hoogwaardig gespecialiseerd personeel te helpen opheffen, zijn goede ervaringen opgedaan.

Koninklijke luchtmacht. Door de elders in deze memorie van toelichting aangekondigde maatregelen zal de verwachte personeelssterkte voor 1983 lager zijn dan die voor 1982.

De bekorting van de militaire basisopleiding voor dienstplichtig personeel, begonnen in 1982, werkt in 1983 volledig door. De opleiding voor dienstplichtige onderofficieren is teruggebracht van 17 naar 13 weken. Daardoor zijn deze dienstplichtigen eerder beschikbaar voor operationele inzet. Er is voor 1983 rekening gehouden het opheffen van één Nike squadron, de gewijzigde status van de vliegbasis Eindhoven en de voorgenomen inkrimping van de staven. Bovendien werkt in 1983 de gewijzigde openstelling van de vliegbasis Ypenburg en de centralisatie van het kosten-informatiesysteem volledig door in het personeelsbestand. De begrote sterkte van 21 678 in 1982 wordt daarmee teruggebracht naar 20 500 in 1983. Deze vermindering, voornamelijk dienstplichtigen, heeft ook problemen voor het overblijvend beroepspersoneel tot gevolg, in het bijzonder op het gebied van verplaatsingen. Aan deze problemen zal, in overleg met het personeel, zorgvuldig aandacht worden gegeven.

De belangstelling voor een verbintenis als kort-verband-vrijwilliger is in het algemeen goed. Ook zijn er voldoende kandidaten voor het sluiten van een verbintenis als beroepsmilitair.

De besprekingen met de bijzondere commissie Koninklijke luchtmacht over de aan te brengen veranderingen in het personeelsregistratiesysteem zijn ver gevorderd. Het is de bedoeling het aangepaste registratiesysteem in 1983 in te voeren. Daardoor zal een beter inzicht bestaan in de inzetbaarheid en verplaatsbaarheid van het personeel.

Koninklijke marechaussee. Het onderzoek naar de personeelssituatie bij de Koninklijke marechaussee is vrijwel voltooid. De resultaten van dit onderzoek kunnen in de tweede helft van 1982 worden tegemoet gezien. Verwacht wordt, dat door een betere afstemming van de sterkte op de werklast van elk der marechaussee-brigades afzonderlijk de personeelssituatie als geheel wat gunstiger zal zijn, ook al zal er een zeker tekort aan personeel blijven bestaan.

Sedert geruime tijd vormt het verbeteren van de mogelijkheden voor overgang van marechaussee der eerste klasse – in het bezit van het politiediploma – naar de civiele politie een onderwerp van overleg tussen de ministeries van Binnenlandse Zaken, van Justitie en van Defensie.

Defensie rekent het, in het kader van de personeelszorg, tot zijn taak deze marechaussees, die hun carrière buiten het Wapen willen voortzetten, zoveel mogelijk te helpen. In dit interdepartementaal overleg wordt het redelijk geacht dat het personeel van de marechaussee dat een politediploma heeft, over voldoende kennis en ervaring beschikt om bij overgang een bepaalde ouderdom in rang mee te geven en op het bijpassende niveau in te schalen. Bij het inschalen geldt in beginsel dat de overgang naar de civiele politie niet mag leiden tot financiële achteruitgang. In bepaalde gevallen kan worden rekening gehouden met bijzondere omstandigheden, bij voorbeeld bij overgang van marechaussees die langdurig hebben gediend bij de semi-permanente bijstand in de grote steden.

Ook wordt gewerkt aan het verruimen van de bestaande vrijstellingsregeling voor onderdelen van het examen voor het politediploma. Daartoe zal de initiële marechaussee-opleiding, uiteraard voor zover dit strookt met het primaire doel van deze opleiding, meer worden aangepast aan de initiële politie-opleiding. De nieuwe vrijstellingsregeling zal mede een stimulans kunnen vormen voor de studie voor het politediploma.

Naar verwachting zullen de voorstellen vóór eind 1982 zijn besproken met vakbonden en belangenorganisaties. Daarna zullen deze regelingen vrij snel in werking kunnen treden.

Burgerpersoneel. Wezenlijke wervingsproblemen bestaan er alleen voor automatiserings- en accountantspersoneel. Het tekort aan automatiseringspersoneel is sedert vorig jaar onveranderd gebleven en bedraagt ook thans ongeveer 16%. Het tekort aan accountantspersoneel bedraagt op dit moment ongeveer 20%.

Personeelssterkten

De eerder omschreven maatregelen zullen een vermindering van het functiebestand en van de personeelssterkte tot gevolg hebben. De begrotingssterkte is dan ook, zoals uit het overzicht personeelsbestand blijkt, voor 1983 ongeveer 1500 man lager dan in 1982.

Deze verminderingen worden grotendeels bereikt door het ten dele niet vervullen van openvallende vacatures, het aantrekken van kleinere aantallen dienstplichtigen en een zekere matiging van de werving van kort-verband vrijwilligers. Ook zullen de continuïteit in de functiebezetting en de regelmatige opbouw van de personeelsbestanden zoveel mogelijk kunnen worden gehandhaafd.

Overzicht personeelsbestand [1]

	Begrotings-sterkte 1982 volgens MvT	Begrote sterkte voor 1983	Verwachte sterkte voor 1987	Verwachte sterkte voor 1992
Koninklijke Marine [2]				
Vrijwillig dienend militair personeel	14 710	14 880	15 630	15 920
Dienstplichtig personeel	2 000	2 050	1 780	1 780
Totaal militair personeel	16 710	16 930	17 410	17 700
Burgerpersoneel	6 472	6 370	6 470	6 470
Totaal personeel	23 182	23 300	23 880	24 170
Koninklijke landmacht				
Vrijwillig dienend militair personeel	23 740	23 670	23 830	24 190
Dienstplichtig personeel	41 250	40 770	41 310	42 970
Totaal militair personeel	64 990	64 440	65 140	67 160
Burgerpersoneel	12 710	12 800	13 200	13 400
Totaal personeel	77 700	77 240	78 340	80 560
Koninklijke luchtmacht				
Vrijwillig dienend militair personeel	13 960	13 630	12 833	12 865
Dienstplichtig personeel	4 680	3 910	3 425	3 435
Totaal militair personeel	18 640	17 540	16 258	16 300
Burgerpersoneel	3 038	2 960	2 892	2 900
Totaal personeel	21 678	20 500	19 150	19 200
Koninklijke marechaussee				
Vrijwillig dienend militair personeel	3 695	3 655	3 780	3 930
Dienstplichtig personeel	450	450	450	450
Totaal militair personeel	4 145	4 105	4 230	4 380
Burgerpersoneel	154	154	155	155
Totaal personeel	4 299	4 259	4 385	4 535
Centrale organisatie van het ministerie en interservice organen				
Vrijwillig dienend militair personeel	765	829	810	810
Dienstplichtig personeel	342	320	300	300
Totaal militair personeel	1 107	1 149	1 110	1 110
Burgerpersoneel	4 743	4 766	4 710	4 710
Totaal personeel	5 850	5 915	5 820	5 820
Totaal overzicht Defensie				
Vrijwillig dienend militair personeel	56 870	56 664	56 883	57 715
Dienstplichtig personeel	48 722	47 500	47 265	48 935
Totaal militair personeel	105 592	104 164	104 148	106 650
Burgerpersoneel	27 117	27 050	27 427	27 635
Totaal personeel	132 709	131 214	131 575	134 285

[1] Exclusief de civiele verdediging.
[2] Exclusief Antilliaanse militie.

HOOFDSTUK VI. RUIMTELIJKE ORDENING, MILIEU EN DEFENSIE

Ruimtelijke ordening

Op 17 maart 1981 is het Structuurschema militaire terreinen (SMT), als beleidsvoornemen van de regering, verschenen. Dit structuurschema vermeldt de behoefte aan militaire terreinen. Het beleidsvoornemen is een element van de procedure van een planologische kernbeslissing. In deze procedure is ook de inspraak geregeld van belangengroepen ten aanzien van de beleidsvoornemens van de regering. De uitkomsten van de inspraak worden door de Raad van advies voor de ruimtelijke ordening (Raro) samengevat. Inmiddels heeft de Raro advies over het SMT uitgebracht.

Na het bestuurlijk overleg met provinciale en gemeentelijke overheden over het SMT kan het kabinet naar verwachting begin 1983 de regeringsbeslissing aan de Kamer voorleggen, waarin de resultaten van de inspraak zijn verwerkt. Zolang de procedure in het kader van de planologische kernbeslissing over het structuurschema nog niet is afgerond, zal het beleidsvoornemen richtinggevend zijn voor het te voeren beleid.

Ook de Raro heeft in zijn advies over het SMT in meerderheid aanbevolen, de cultuur- en civiel-technische inrichting van de Marnewaard als oefenterrein voort te zetten. Hierbij is onder meer rekening gehouden met de bestuurlijk-juridische situatie en met de stand van zaken bij de uitvoering. Indien een bevredigende oplossing kan worden gevonden voor de geluidhinder en een vaargeul buiten de onveilige zone kan worden gewaarborgd, heeft een meerderheid van de raad tegen het aanleggen van een gecombineerd oefen- en schietterrein in de Marnewaard geen bezwaar. Het wordt dan ook noodzakelijk geacht de algemene civiel-technische en cultuur-technische werkzaamheden in de Marnewaard te hervatten. In de Defensienota zal een nadere afweging op grond van de financiële gevolgen moeten worden gemaakt in samenhang met andere prioriteiten, waardoor een verantwoorde tijdsplanning mogelijk is.

In de nota Harmonisatie Noordzeebeleid is vastgesteld dat Defensie coördinerend zal optreden bij de afstemming van militaire activiteiten op de Noordzee op die van visserij en pleziervaart.

Ten aanzien van mijnbouwactiviteiten in defensie-oefengebieden wordt geregeld overleg gevoerd met mijnbouwmaatschappijen en met andere departementen.

De dienst der Hydrografie is betrokken bij het vaststellen van verkeersleiding- en verkeersscheidingsstelsels en scheepvaartroutes op het Nederlandse deel van het continentaal plat. Deze werkzaamheden hebben een verband met de militaire beveiliging van de scheepvaartroutes in crisis- en oorlogstijd.

Milieu

Defensie onderkent het belang van een goed milieubeleid. Ter voorkoming van bodem-, water- en luchtvervuiling worden maatregelen genomen. Zo zijn op veel militaire terreinen rioolzuiveringsinstallaties geïnstalleerd. Ook krijgt het op deskundige wijze behandelen van de tijdelijke opslag van afgewerkte stoffen en de afvoer daarvan grote aandacht.

Op korte termijn zal de Coördinator ruimtelijke ordening defensie (Crod) worden belast met het coördineren van het milieubeleid bij Defensie. In die functie zal hij ook betrokken zijn bij de interdepartementale coördinatie.

Het beheer van het milieu hangt nauw samen met de zorg voor de natuur op en het doelmatig beheren van de militaire terreinen. Defensie besteedt grote aandacht aan fauna, flora, landschapstructuren en natuurmonumenten, en aan de aanwezigheid van cultuurhistorische elementen. Uit ervaringen blijkt bij voorbeeld dat, door gebruik van militaire terreinen aan nauw omschreven eisen te binden, veel voor het behoud van de natuur kan worden gedaan. Op schietterreinen, onveilige zones van schietterreinen en de oefenterreinen wordt fauna en flora aangetroffen die elders is verdwenen.

In mei 1981 werd het wetsontwerp over de Milieu-effectrapportage (Mer) ingediend bij de Tweede Kamer. Daarmee werd het interim-beleid op gang gebracht dat moet leiden tot een aantal Mers voor projecten van de rijksoverheid. Defensie zal in deze interim-periode een Mer voor de Ginkelse heide opstellen. Deze kan worden gebruikt bij de milieuverantwoorde inrichting en gebruik van het terrein tot Compagniesoefenterrein (Cot).

Ook internationaal, met name binnen het kader van de Navo, wordt bekeken hoe militaire terreinen zó kunnen worden gebruikt dat milieuzorg harmonieert met het militaire belang de strijdkrachten zo goed mogelijk te oefenen. Door uitwisseling van ervaringen kan een bijdrage worden geleverd aan een zo goed mogelijk beheer van onze militaire terreinen.

Het zoveel mogelijk beperken van geluidhinder is voor Defensie een belangrijk aspect van haar milieubeleid. Het gaat daarbij vooral om het militaire wegverkeer en de militaire luchtvaart. Ook in het SMT, met name in het vliegveldbeleggingsplan, wordt daaraan veel aandacht geschonken. Op grond van de Luchtvaartwet wordt gewerkt aan de Aanwijzingsbeschikking ex art. 26. Doel van deze Aanwijzingsbeschikking is het opnemen van geluidcontouren en zonering, rondom de militaire luchtvaartterreinen in streek- en bestemmingsplannen, waardoor de maximale geluidbelasting per gebied wordt vastgelegd.

Het opstellen van de Aanwijzingsbeschikking geschiedt door Lokale projectgroepen (LPG'n), waarin ambtelijke vertegenwoordigers van alle betrokken gemeenten, van het provinciebestuur en van het Rijk zitting hebben. Het ministerie van Defensie wijst de voorzitter en secretaris aan. De eerste LPG (Volkel) heeft haar werk nagenoeg voltooid. De LPG'n voor Soesterberg en Twente zijn inmiddels met hun werkzaamheden begonnen. Het is de bedoeling het werk van alle LPG'n binnen twee jaar af te ronden. In 1984 kan dan het bestuurlijk overleg worden gevoerd. Daarna hebben de gemeentebesturen een jaar de tijd om de bestemmingsplannen waar nodig aan te passen. Inmiddels is, vooruitlopend op de saneringsmaatregelen ingevolge artikel 26, begonnen met de pre-sanering. Dit betreft met name projecten in Oldenzaal, Enschede en Schinveld (Awacs), waar aan respectievelijk 188, 21 en ongeveer 200 woningen in het kader van de pre-sanering geluidwerende voorzieningen zullen worden aangebracht. Voorts worden 41 nieuwe woningen in Hengelo al tijdens de bouw van geluids-isolatie voorzien. Het merendeel van deze projecten zal nog dit jaar worden voltooid.

Spreiding defensiediensten

In september 1983 zullen de Directie dienstplichtzaken en de secties geneeskundige aangelegenheden worden overgeplaatst naar Kerkrade. De nieuwbouw aldaar is dan gereed. Inmiddels is te Emmen een klein deel van de Topografische dienst gevestigd. Hier wordt in de regio geworven personeel opgeleid dat na de overgang van de dienst zelf (medio 1984) aldaar zal worden tewerkgesteld.

HOOFDSTUK VII. OVERIGE ONDERWERPEN

Fundamentele voorlichting

In ons land wordt al geruime tijd vrij veel aandacht besteed aan onderwerpen, die te maken hebben met het doel en het wezen van de nationale en de bondgenootschappelijke defensie. De laatste jaren staat met name het vraagstuk van de kernbewapening in het middelpunt van de belangstelling.

De gedachtenvorming over deze onderwerpen voltrekt zich ook binnen de krijgsmacht. Het is noodzakelijk dat het personeel van de krijgsmacht in dit opzicht van de nodige informatie wordt voorzien. Het betreft hier voorlichting die niet direct met de actualiteit te maken heeft en die dieper gaat dan de dagelijkse berichtgeving over actuele onderwerpen. In dit verband wordt de term «fundamentele voorlichting» gebruikt. Daarbij kan worden gedacht aan onderwerpen als de grondslagen van het veiligheidsbeleid, de internationale verhoudingen, de Navo-strategie, de conventionele en nucleaire bewapening, de democratie en dictatuur.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van deze vorm van voorlichting wordt gelegd bij de Directie voorlichting van het ministerie. De primaire verantwoordelijkheid voor de uitvoering blijft berusten bij commandanten van onderdelen en opleidingsinstituten.

Het is de bedoeling het komende jaar een begin te maken met de uitvoering van de plannen op dit gebied, waarvan al gewag is gemaakt in de memorie van toelichting bij de defensiebegroting voor het jaar 1981.

Een werkgroep heeft bij een aantal onderdelen van de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht, de Koninklijke luchtmacht en de Koninklijke marechaussee een onderzoek ingesteld naar de aandacht die op het ogenblik wordt besteed aan voorlichting over fundamentele onderwerpen en over de verlangens en verwachtingen die het personeel op dit gebied heeft. Dit onderzoek is in mei van dit jaar afgesloten.

De ervaringen van de werkgroep leiden in de eerste plaats tot de slotsom, dat de voorlichting over fundamentele onderwerpen binnen de krijgsmacht verbetering behoeft.

In brede kring acht men het gewenst dat de kennis van de grondslagen van de nationale en de bondgenootschappelijke verdediging en de hoofdpunten van het defensiebeleid zowel bij vrijwillig dienende militairen als bij dienstplichtigen wordt vergroot. Daarnaast is gebleken dat militairen soms de discussie over deze onderwerpen, niet alleen binnen de krijgsmacht maar ook daarbuiten, uit de weg gaan.

Voor de praktische aanpak van de fundamentele voorlichting is een belangrijke vaststelling, dat duidelijk onderscheid moet worden gemaakt tussen de categorie dienstplichtigen en de categorie vrijwillig dienenden. De volgende overwegingen liggen daaraan ten grondslag.

Dienstplichtigen verblijven slechts een beperkte tijd in de krijgsmacht en vervullen in die tijd vrijwel altijd duidelijk praktische functies, waaraan het aspect van leiding geven niet of niet in sterke mate is verbonden. Aangezien het verder niet in de bedoeling ligt de krijgsmacht een functie als «Schule der Nation» te doen vervullen, kan ten aanzien van de dienstplichtigen in beginsel worden volstaan met een algemene oriëntatie op de structuur van de defensie in bondgenootschappelijk verband en het bijbrengen van een zodanige kennis van doel, taken en middelen van de krijgsmacht, dat de dienstplichtige zijn functie naar behoren kan vervullen.

Voor vrijwillig dienende militairen geldt dat zij, uiteraard met onderlinge verschillen, ten opzichte van de dienstplichtigen als leidinggevenden moeten functioneren en ook dat zij in hun maatschappelijke omgeving, waarschijnlijk vaker dan dienstplichtigen, worden aangesproken op hun kennis van en oordeel over defensiezaken. Om beide redenen is het voor de vrijwillig dienende militairen van grote betekenis om aanzienlijk breder en gedetailleerder dan dienstplichtigen over het veiligheidsbeleid en over

het functioneren van de krijgsmacht in de samenleving geïnformeerd te zijn en te blijven gedurende een lange diensttijd.

Ten aanzien van de methodiek voeren de ervaringen van de werkgroep tot de slotsom, dat men bij verscheidene groepen personeel alleen dàn een in de breedte en diepte gespreid resultaat kan verwachten wanneer de minimaal noodzakelijk geachte hoeveelheid informatie wordt overgebracht in het kader van opleidingsprogramma's. Als het kennis nemen van de informatie geheel wordt overgelaten aan het initiatief van de betrokkenen is de verwerking geringer, ook als de informatie feitelijk goed bereikbaar is.

Dit houdt overigens beslist niet in, dat de te ontwikkelen activiteiten op het stuk van de fundamentele voorlichting beperkt moeten blijven tot het militaire onderwijs en de opleidingen. Zo constateerde de werkgroep behoefte aan meer informatie bij het personeel, dat wordt ingedeeld bij onderdelen die met kernwapens te maken hebben of dat wordt belast met bewakingstaken. Het is van belang te onderkennen, dat als een bepaald pakket informatie werkelijk op een groep personeelsleden moet worden overgebracht en enigermate moet beklijven, een bepaalde vorm van lesgeven onontbeerlijk is. Dat laat onverlet, dat informatie naast het basispakket naar behoefte bereikbaar moet zijn voor het personeel en dat het tot de taak van de defensie-organisatie behoort hiervoor te zorgen. In de aanpak van de fundamentele voorlichting zal het gaan om een combinatie van beide methoden.

Een andere ervaring van de werkgroep is, dat er binnen de krijgsmacht geen duidelijke behoefte bestaat aan een breed opgezette discussie over fundamentele aspecten van de defensie of het veiligheidsbeleid, ook niet over de actuele kernwapenproblematiek. Het ligt dan ook niet in het voornemen een dergelijke discussie door de leiding te laten organiseren. Het is ieders persoonlijke verantwoordelijkheid zich in discussies van welke aard dan ook te begeven.

De fundamentele voorlichting zal bij opleidingsinstituten worden ingepast in bestaande cursus- en lesprogramma's, waarbij het eigen personeel de lessen verzorgt. Dit betekent dat onderwijsdoelstellingen moeten worden geformuleerd of aangepast. De onderwijsdoelstellingen op het gebied van de fundamentele voorlichting zullen centraal worden vastgesteld.

Er zal informatie- en documentatiemateriaal worden vervaardigd, aangepast aan de verschillende cursussen fundamentele voorlichting.

Er zal een begin worden gemaakt met de vorming van een «interne sprekerspool» – een aan de directie voorlichting verbonden groep burger-ambtenaren en officieren, die part-time wordt ingezet in die gevallen, waarin vanuit de organisatie incidenteel wordt gevraagd om het verstrekken van mondelinge informatie of het geven van leiding aan gesprekken over fundamentele onderwerpen. Het kan hierbij gaan om voorlichtingsactiviteiten bij parate onderdelen of om het verstrekken van aanvullende informatie bij opleidingsinstituten

Er zullen cursussen of andere vormen van opleiding worden georganiseerd voor officieren en onderofficieren, die binnen het raam van de fundamentele voorlichting een functie vervullen. Daarbij zal worden gestreefd naar een uniforme opzet voor de gehele krijgsmacht.

Aangezien vrijwel alle genoemde maatregelen nauw overleg vergen tussen de Centrale organisatie en de krijgsmachtdelen, is voor dit doel een stuurgroep ingesteld. De voornaamste taak van de stuurgroep is zo spoedig mogelijk de voorzieningen te (doen) treffen, die nodig zijn voor de introductie van de fundamentele voorlichting bij onderdelen van de defensie-organisatie.

Militair straf- en tuchtrecht

De wetsontwerpen inzake het nieuwe militair tuchtrecht en de herziening van het militair strafrecht, waaronder de afschaffing van de doodstraf, zijn vorig jaar bij de Tweede Kamer ingediend. Begin juli van dit jaar is de

Rijksministerraad akkoord gegaan met de wetsontwerpen inzake de nieuwe militaire strafrechtspraak. Daarop zijn de voorstellen aanhangig gemaakt bij de Raad van State van het Koninkrijk. Ongeveer gelijkertijd is het eindrapport van de proefneming met het tuchtrechtelijk sanctiepakket verschenen.

Organisatiefunctie en bestuurlijke informatievoorziening

Activiteiten ter ondersteuning van het departementele beleidsproces vormen, samen met de uitvoering en de evaluatie van het beleid, de organisatiefunctie. Deze functie en de informatievoorzieningen hebben binnen de organisaties van de centrale overheid vooral tot doel de doeltreffendheid en doelmatigheid van het functioneren van de rijksdienst te bewaken en zo mogelijk te verbeteren.

In de door oud-staatssecretaris van Binnenlandse Zaken Koning aan de Kamer aangeboden nota Organisatie en Informatievoorzieningen: instrumenten van bestuur (1980–1981, nr. 15845), werd al vastgesteld dat deze functies een integrerend deel behoren te vormen van het (departementale) beleidsproces. Binnen Defensie wordt getracht deze functie optimaal tot ontwikkeling te brengen en echt in de beleidsprocessen te integreren.

De organisatiefunctie en de informatievoorziening worden doorgaans als beleidsondersteunende twee-eenheid gezien. Bij Defensie zijn, met erkenning overigens van de samenhang van beide taken, de organisatiefunctie en de informatievoorziening gescheiden opgezet.

De organisatiefunctie. Binnen het departement van Defensie heeft de organisatiefunctie op zowel centraal niveau als bij de krijgsmachtdelen vorm en inhoud gekregen. De organisatiefunctie omvat twee hoofdtaken:

– een adviestaak, die het verrichten van onderzoek naar en het adviseren over taken en functioneren van departementsonderdelen inhoudt, en

– een beheerstaak, die de beheersing en bewaking van de structuur en de formatie van het departement behelst.

Ten aanzien van beide hoofdzaken dienen de organisatie-afdelingen een stimulerende rol te spelen.

De topstructuur van het departement van Defensie kent een matrix-opzet, die in 1976 is ingevoerd om zowel differentiatie in als de coördinatie van het geheel aan taken tot uitdrukking te kunnen brengen. Hoe deze organisatievorm functioneert, wordt thans onderzocht.

Bestuurlijke informatievoorziening. In de memories van toelichting bij de begrotingen van 1981 en 1982 is al aandacht besteed aan de bestuurlijke informatievoorziening. In aansluiting hierop wordt in deze paragraaf de huidige stand van zaken toegelicht.

Beleidsvoornemens. In de komende jaren blijft het streven erop gericht de bestuurlijke informatievoorziening voor de defensie-organisatie af te stemmen op de militair-operationele taak en het informatiebeleid te integreren in het totale defensiebeleid. De uitgangspunten voor dit informatiebeleid zijn inmiddels vastgelegd in de nota «Op weg naar een Defensie Informatiebeleid». Besloten is in de komende jaren voorstudies te ondernemen over de documentaire informatievoorziening, de centralisatie/decentralisatie van de systeemontwikkeling en informatieverwerking, alsmede over de overlegstructuur op het terrein van de bestuurlijke informatievoorziening.

In de beleidsnota is aangeven, dat de systeemontwikkeling volgens plan moet worden aangepakt. Vandaar het Defensie informatie- en automatiseringsplan (Diap). Een eerste versie van dit plan is in 1981 verschenen. De volgende versie, die in 1983 zal verschijnen, zal meer zijn afgestemd op het

inmiddels verwoorde informatiebeleid en op het Nederlandse defensie-planning proces (NDPP) en bovendien zoveel mogelijk rekening houden met de richtlijnen van het Besluit informatievoorziening in de rijksdienst van december 1980.

Informatiesystemen. Het structurele tekort aan ervaren automatiseringspersoneel belemmert vooral de systeemontwikkeling. In 1983 en 1984 zal nauwelijks voldoende capaciteit beschikbaar zijn om de ontwikkeling van nieuwe systemen ter hand te nemen. In sommige gevallen zal het zelfs niet mogelijk zijn het onderhoud en de noodzakelijke renovatie van in gebruik zijnde systemen volledig te waarborgen. Op grond van gewijzigde inzichten en nieuwe ervaringen is het streven niet meer gericht op de ontwikkeling van slechts enkele omvangrijke bedrijfsinformatiesystemen en daartoe nodige massale databanken. De structuur van de informatievoorziening bij Defensie moet in beginsel vorm krijgen door een stelsel van geïntegreerde bedrijfsinformatiesystemen. Bij de ontwikkeling van informatiesystemen moet niet alleen worden rekening gehouden met de informatiebehoeften in vredestijd maar ook vooral met die in oorlogstijd. Momenteel wordt de hoogste prioriteit toegekend aan de ontwikkeling van het voorraadbeheersingssysteem van de Koninklijke marine, de operationele en materieelsystemen van de Koninklijke landmacht, het geïntegreerd materieel-logistieke informatiesysteem en geïntegreerd personeelsinformatiesysteem van de Koninklijke luchtmacht en aan het automatiserings-bezoldigingssysteem. Dit laatste is ontwikkeld voor de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht en zal ook voor de Koninklijke marine gaan dienen.

Automatiseringsmiddelen. De ervaringen van de afgelopen jaren, de voortschrijdende technologische ontwikkelingen op het gebied van apparatuur en de huidige financiële situatie dwingen tot herbezinning op de structuur van de rekencentra en de nodige verwerkingsfaciliteiten. De invoering van verwerkingsapparatuur op de werkplek leidt tot decentralisatie en beperkt de kwetsbaarheid. Bovendien biedt het de gebruikers meer gelegenheid de computer bij hun dagelijkse werkzaamheden te gebruiken.

De eerste stappen zijn genomen naar standaardisatie van apparatuur en systeemprogrammatuur en naar het op elkaar afstemmen van werkmethoden. Alle centrale faciliteiten zullen bij het Defensie computercentrum in Maasland worden geconcentreerd. Dat zal leiden tot een meer doelmatige en flexibele bedrijfsvoering.

HOOFDSTUK VIII. TOELICHTING OP DE ARTIKELEN

Algemeen

Bij de raming van de artikelen voor personeelsuitgaven is uitgegaan van het loonpeil 1 juli 1981. In de ramingen is rekening gehouden met de doorwerking van de loonbijstelling 1982, zulks overeenkomstig de aanwijzingen van de minister van Financiën. De ramingen berusten voorts op een terughoudend beleid op het gebied van het vervangen en aannemen van personeel.

Alle ramingen van de materiële uitgaven, de uitgaven die gevoelig zijn voor de kostenontwikkeling in de bouw niet uitgezonderd, berusten op het prijspeil 1982. De gegevens met betrekking tot de jaren 1981 en 1982 corresponderen met de prijsontwikkeling in 1981.

Met ingang van het begrotingsjaar 1983 zijn de ramingen voor pensioenen, uitkeringen en wachtgelden van afdeling I overgebracht naar een afzonderlijke begrotingsafdeling II.

Speurwerk en ontwikkeling

Het in de begroting opgenomen bedrag voor speurwerk en ontwikkeling bedraagt f 115,0 miljoen. Dit bedrag wordt gespecificeerd in twee categorieën. Categorie 1 omvat de bedragen die tevens worden gerekend tot de zogenoemde homogene groep wetenschapsbeoefening. Tot categorie 2 behoren alle overige, voor onderzoek in de defensiebegroting opgenomen bedragen. De specificatie van beide categorieën luidt als volgt:

Omschrijving	Geraamd voor 1983	Toegestaan voor 1982	Rekening 1981
Cat. 1			
Artikel 15: Subsidies: voor het subsidie in de Stichting nationaal lucht- en ruimtevaart geneeskundig centrum (HGWB-gedeelte)	110 000	60 000	131 000
Artikel 16: bijdrage aan hoofdstuk VIII van de rijksbegroting in de doelsubsidies aan de «Nederlandse Centrale Organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijke onderzoek»	84 300 000	74 658 000	78 820 000
Artikel 17: voor de bijdrage aan hoofdstuk XII van de rijksbegroting in:			
het subsidie aan het nationaal lucht- en ruimtevaart laboratorium	225 000	225 000	225 000
het subsidie aan de Stichting coördinatie Maritiem Onderzoek	200 000	200 000	200 000
Artikel 21: voor ontwikkeling van nieuw defensiematerieel	8 000 000	8 000 000	12 112 000
div. artikelen: Hr. Ms. Tydeman	3 100 000	3 000 000	1 918 000
Artikel 82: voor opdrachten betreffende speurwerk en ontwikkeling (luchtvaartresearch)	3 300 000	3 200 000	2 829 000
	99 235 000	89 343 000	96 235 000

Omschrijving	Geraamd voor 1983	Toegestaan voor 1982	Rekening 1981
Cat. 2			
Artikel 15: Subsidies:			
voor het subsidie in de Stichting nationaal lucht- en ruimtevaart geneeskundig centrum	1 790 000	940 000	1 946 000
Artikel 42:			
voor opdrachten betreffende speurwerk en ontwikkeling	2 771 000	4 712 000	5 684 000
Artikel 62:			
voor opdrachten betreffende speurwerk en ontwikkeling	9 000 000	memorie	600 000
Artikel 82:			
voor opdrachten betreffende speurwerk en ontwikkeling	2 230 000	2 155 000	1 706 000
	15 791 000	7 807 000	9 936 000

Ministerie

Artikel 2. Burgerpersoneel (Centrale directies). De verlaging op dit artikel is, afgezien van de factoren die meer in het algemeen tot lagere personeelsramingen hebben geleid, een gevolg van de omstandigheid dat het bedrag voor personeelsuitbreiding bij Defensie, dat in 1982 nog in dit artikel was begrepen, thans over de daarvoor in aanmerking komende artikelen van de begroting is verdeeld.

Artikelen 4 en 8. Andere uitgaven aan of ten behoeve van personeel, voormalig personeel of hun betrekkingen. Bij de raming van de post «reiskosten» is rekening gehouden met de realisatiecijfers uit 1981. Deze post wordt sterk beïnvloed door de regelmatig optredende tariefsverhogingen. Voor de post «langdurig zieken» is eveneens gebruik gemaakt van de ervaringen die in 1981 zijn opgedaan. In verband met de voortgezette opleiding van computerdeskundigen is bij artikel 4 een hoger bedrag voor onderwijs en opleiding uitgetrokken. Ten slotte is, ter afstemming van de begroting aan de organisatie, in artikel 8 een bedrag van f 350 000 opgenomen ten behoeve van de nazorg aan minder valide, gewezen militairen. Eerder maakte deze post deel uit van de raming van het artikel geneeskundige verzorging (1982, artikel 59).

Artikel 5. Materieel. In de post «huisvestingskosten» is rekening gehouden met de thans geldende en de nieuw te sluiten huurovereenkomsten.

Voor de ingebruikneming van de Binckhorsthof, in welk pand alle diensten van de Koninklijke luchtmacht zullen worden gevestigd die thans over heel Den Haag verspreid zijn gehuisvest, is in de post «verbetering huisvesting» een bedrag van f 10,0 mln. opgenomen. In deze post zijn tevens begrepen de contractuele betalingsverplichtingen in 1983 voor de bouw van de kantorenflat op het terrein van de Frederikskazerne.

Het binnenlijnse bedrag voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot uitgaven zullen leiden is eveneens voor dit bouwproject bestemd.

In de raming van de post «bureaukosten» is onder andere opgenomen een bedrag van f 3,7 mln. ten behoeve van de telefooncentrale voor de Binckhorsthof. Bovendien zijn in deze post hogere bedragen geraamd voor de huur van computerapparatuur, de aanleg van lijnverbindingen ten behoeve van de automatisering en voor bureaubehoeften en voor drukwerk.

Voor kantoormachines is een hoger bedrag begroot in hoofdzaak in verband met de noodzakelijke uitbreiding van tekstverwerkende apparatuur.

Artikel 6. Burgerpersoneel (Bijzondere organisatie-eenheden). Rekening is gehouden met een hogere sterkte als gevolg van de omzetting van militaire functies in burgerfuncties. Voorts hebben zich enige personeelsverschuivingen voorgedaan binnen de defensie-organisatie.

Artikel 7. Militair personeel (Bijzondere organisatie-eenheden). In de raming is rekening gehouden met de feitelijke sterkte van het bij de organisatie-eenheden aanwezige personeel dat ten laste van dit artikel komt.

Zowel ten aanzien van de organisatie-eenheden, waarvan de salariskosten ten laste van dit artikel kunnen worden gebracht, alsook ten aanzien van de feitelijke bezetting van deze organisatie-eenheden, heeft in 1982 bijstelling in overeenstemming met de actuele situatie plaatsgevonden.

Artikel 9. Materieel. De stijging van de post «huisvestingskosten» houdt verband met de verbetering van het onderhoud van «Bronbeek». De geraamde hogere uitgaven voor druk- en bindwerk hebben een stijging tot gevolg van de post «bureaukosten». Hogere uitgaven zijn voorts voorzien voor de filmvoorziening (onderdeel specifieke uitgaven). Deze hogere uitgaven zullen geheel door hogere ontvangsten worden gedekt. In dit onderdeel is ook een bedrag van f 2,0 mln. opgenomen voor infrastructurele voorzieningen in verband met de reorganisatie van de uitvoerende diensten van het Directoraat gebouwen, werken en terreinen (DGW en T). Deze reorganisatie houdt in, dat de thans bestaande uitvoerende diensten van DGW en T worden omgezet in regionale directies, waarbij het aantal dienstkringen aanmerkelijk wordt teruggebracht. Hierdoor wordt functionalisatie, schaalvergroting en verkorting van communicatielijnen bewerkstelligd.

Artikel 10. Internationale verplichtingen. De gevolgen van verhoogde activiteiten op het gebied van infrastructuurwerken buiten Nederland zullen zich in dit begrotingsjaar manifesteren. Op grond daarvan is voor betalingen aan andere landen een hoger bedrag opgenomen. Voor de betalingen die voortvloeien uit werken in Nederland kan daarentegen met een lager bedrag worden volstaan. De verlaging op de post «Airborne Warning and Control System» (Awacs) houdt verband met een nader overeengekomen betalingsschema voor de komende drie jaren.

Artikel 11. Bijdragen voor SHAPE en andere NAVO-instellingen. Het bedrag voor Navo-instellingen is in overeenstemming gebracht met het daarvoor door Nederland verschuldigde percentage van de internationaal goedgekeurde budgetten.

Het aandeel van Nederland in de exploitatiekosten van het Awacs-project is voor 1983 vastgesteld op het thans uitgetrokken bedrag, dit overeenkomstig de hiervoor geldende internationale afspraken.

Met ingang van 1983 zullen de kosten van «operation and maintenance» van de depots van de Koninklijke marine in het Verenigd Koninkrijk ten laste van dat krijgsmachtdeel komen. In verband hiermede is voor «overige bijdragen» een lager bedrag opgenomen.

Artikel 15. Subsidies. Het bedrag, dat als subsidie voor de posten a t/m d en f is opgenomen, houdt rechtstreeks verband met het aantal militaire tehuizen, dat naar verwachting in het begrotingsjaar in exploitatie zal zijn.

De stichting het Nederlands Leger- en Wapenmuseum (post j) kan met een lager bedrag volstaan. Voor het onderhoud van de museumgebouwen is binnen het artikel «onderhoud en herstelling» van de Koninklijke landmacht een bedrag van ongeveer f 190 000 geraamd.

Voor de subsidie aan de Stichting nationaal lucht- en ruimtevaart geneeskundig centrum (post m) is een hoger bedrag geraamd. De subsidie wordt daarmee aangepast, evenals dit voor 1981 en 1982 bij wijzigingsvoorstel is geschied c.q. zal geschieden, aan de hogere bedrijfskosten van

dit centrum. Het streven is er op gericht door verhoging van de keuringstarieven het exploitatietekort dat via de subsidie ten laste van het Rijk komt omlaag te brengen.

Het aan de Stichting Vafamil (post bb) toe te kennen subsidiebedrag wordt jaarlijks bijgesteld op basis van de loonontwikkelingen.

De subsidies aan de Stichting samenwerkende provinciale Utrechtse verenigingen van het groene, wit-gele en oranje-groene kruis en de Koninklijke officiers- en de Koninklijke onderofficiersschermbond (de posten l en s) zijn ingetrokken.

In het artikel is een subsidie opgenomen van f 1 450 000 ten behoeve van de in oprichting zijnde Stichting met betrekking tot de «Groep Clingendael». In deze groep zijn ondergebracht een aantal instituten die alle actief zijn op het gebied van de internationale politieke verhoudingen. Deze instituten traden tot dusver zelfstandig en afzonderlijk naar buiten op en ontvingen voor hun activiteiten uit diverse begrotingshoofdstukken, waaronder hoofdstuk X, subsidie. De activiteiten worden nu in de genoemde stichting in oprichting gecoördineerd en op elkaar afgestemd. In de desbetreffende subsidie is f 250 000 begrepen ten behoeve van de eerste inrichting van Clingendael.

Artikel 16. Bijdrage aan TNO; Hoofdgroep voor Defensie-onderzoek. De bijdrage aan Onderwijs en Wetenschappen in de doelsubsidies aan de Nederlandse centrale organisatie TNO; Hoofdgroep voor Defensie-onderzoek is op verzoek van genoemd ministerie in een afzonderlijk begrotingsartikel ondergebracht. Voordien maakte deze bijdrage deel uit van het artikel «Bijdragen» (begroting 1982, art. 18).

In de bijdrage is voorts rekening gehouden met de financiële gevolgen van een reeds geruime tijd geleden toegestane kleine personeelsuitbreiding. Bovendien is aan de bijdrage toegevoegd een bedrag voor de financiering van een nieuwbouwproject in het kader van de samenvoeging van het Laboratorium voor elektronische ontwikkelingen (LEOK) en het Physisch laboratorium.

Artikel 17. Bijdragen aan andere hoofdstukken van de rijksbegroting. De bijdrage aan het Internationale Comité van het Rode Kruis is verhoogd in verband met de aanpassing daarvan aan de thans geldende koers van de Zwitserse franc.

Het in de bijdrage aan de Koninklijke Nederlandse vereniging voor luchtvaart (KNVvL) begrepen bedrag voor steunverlening in natura is aan het geldende prijsniveau aangepast. De voor deze steunverlening door de KNVvL te betalen bijdrage wordt ten gunste van de middelenbegroting verantwoord.

Het defensie-aandeel in de subsidie aan de Stichting Atlantische Commissie is verhoogd tot f 100 000. Hiermee wordt het de commissie mogelijk gemaakt haar belangrijke werk van de voorlichting over het Nederlandse veiligheidsbeleid op het huidige niveau voort te zetten.

Artikel 18. Tegemoetkoming aan instellingen ter behartiging van de geestelijke belangen van militairen. In de raming is rekening gehouden met de gebruikelijke jaarlijkse aanpassing van de personeelskosten.

Artikel 19. Erkenning gewetensbezwaren militaire dienst. Verwacht wordt dat met een lager bedrag zal kunnen worden volstaan.

Artikel 23. Onroerend-goedbelasting, milieuheffing en zonering vliegvelden. Op het gebied van de beperking van de geluidhinder wordt een toeneming van de activiteiten verwacht. Dit geldt zowel voor voorzieningen aan de bestaande bebouwing als aan nieuw te bouwen of te verbouwen woningen die binnen de vastgestelde geluidszones liggen. Voor de post zonering is derhalve een hoger bedrag uitgetrokken.

Artikel 25. Hulpprogramma's. De raming is in overeenstemming gebracht met het door Defensie verschuldigde aandeel in de rentesubsidie in de leningen aan Turkije alsmede met het te verwachten aandeel in de steun aan Navo-bondgenoten.

Pensioenen, wachtgelden en uitkeringen

Artikel 29. Militaire pensioenen, uitkeringen en wachtgelden. De reeds in de toelichting op de begroting 1982 gememoreerde trend zet zich in 1983 voort. Ook nu moest rekening worden gehouden met een hoger aantal uitkeringsgerechtigden.

Koninklijke marine

Artikelen 30 t/m 35. Burger- en militair personeel. In de ramingen van het militair personeel is rekening gehouden met een lichte toename van de sterkte. Bovendien is sprake van verhoging van een aantal specifieke toelagen.

Artikel 36. Andere uitgaven aan of ten behoeve van personeel, voormalig personeel of hun betrekkingen. In de ramingen van de verschillende onderdelen van dit artikel is rekening gehouden met de realisatie-uitkomsten in voorgaande jaren en met de ontwikkeling van de prijzen. Op grond daarvan zijn voor reiskosten en voor uitkeringen aan langdurig zieken hogere bedragen opgenomen.

Er wordt gestreefd naar bezuiniging op de post reiskosten.

Op de post «kleding en uitrusting» zullen de uitgaven worden getemporiseerd. Voor verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden is op dit onderdeel alsmede voor de post «voeding» f 12 mln. benodigd.

De hogere uitgaven op de post «ontwikkeling, sport en ontspanning» houden verband met de hogere kosten van huur van films voor vertoning aan boord van schepen en in inrichtingen.

De hogere uitgaven voor sociale zorg zijn een gevolg van een toenemend beroep op de bestaande wettelijke en rechtspositionele voorzieningen.

Artikel 37. Werving en inkomstenderving. Door een voldoende aanbod van artsen kan voor deze groep met een lager bedrag worden volstaan voor tegemoetkomingen in studiekosten.

Artikel 38. Kostwinnersvergoeding en uitgaven ingevolge het inkomstenvergoedingsbesluit-militairen. Er is sprake van een relatieve teruggang van het aantal dienstplichtigen dat kostwinnersvergoeding geniet.

Artikel 40. Geneeskundige verzorging van militairen en hun gezinnen. Gelet op de realisatie in voorgaande jaren kan met name op het onderdeel geneeskundige verzorging met een lager bedrag worden volstaan.

Artikel 41. Onderwijs en opleiding. De geraamde hogere uitgaven op dit artikel zijn voornamelijk een gevolg van de hogere tarieven voor opleiding in het Verenigd Koninkrijk.

Artikel 42. Groot materieel. Ongeveer de helft van het op dit artikel geraamde bedrag is bestemd voor voortzetting van de bouw van de nieuwe generatie schepen.

In de post «vliegtuigen» is gerekend met een bedrag van f 212,4 mln. voor de Orion en met f 5,3 mln. voor de Lynx-helikopters.

In de post «bewapeningsmaterieel» zijn bedragen opgenomen voor het luchtverdedigingssysteem voor de zeer korte afstand en voor torpedo's. Ruim 80% van het op dit onderdeel uitgetrokken bedrag heeft daarop betrekking.

De overige voorgenomen aanschaffingen waarvoor bedragen in de raming zijn opgenomen, betreffen de vervanging, aanvulling en modernisering van apparatuur enz. ten behoeve van en afgestemd op de nieuwe generatie schepen.

Het maximumbedrag voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden bedraagt f 549,5 mln. Dit bedrag is bestemd voor:

- de in aanbouw zijnde schepen;
- Lynx-helikopters en sonoboeien;
- vervoermiddelen;
- torpedo's en luchtverdedigingssystemen;
- munitie;
- overig materieel.

Artikel 43. Inventarisgoederen en klein materieel. De uitgaven vloeien in belangrijke mate voort uit de lopende bouwprogramma's van de schepen. Getracht wordt deze uitgaven te beperken.

Artikel 44. Bouw, alsmede aankoop van gronden en opstallen. Het geraamde bedrag is hoofdzakelijk bestemd voor de uitvoering van onderhanden zijnde werken.

Het maximumbedrag voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden bedraagt f 57,1 mln.

Artikel 45. Onderhoud en herstelling. De hogere uitgaven voor aankopen ten behoeve van de nieuwe generatie schepen en voor vliegtuigreparaties hebben de uiteindelijke hoogte van het geraamde bedrag bepaald.

Artikel 47. Benzine, olie, smeermiddelen e.d. Het opgenomen bedrag is gebaseerd op het verbruik van de in dienst zijnde schepen. Rekening is gehouden met noodzakelijke vaar- en vaartrestricties. De prijsstijgingen in deze sector gaan uit boven het gemiddelde stijgingsniveau.

Artikel 48. Algemene en specifieke uitgaven. De sterk gestegen energieprijzen (huisvesting) en de herlokatie van uitgaven voor automatiseringsapparatuur en automatiseringsprojecten binnen de defensiebegroting zijn in hoofdzaak de oorzaak van de aanzienlijke verhoging op dit artikel.

Koninklijke landmacht

Artikel 49, 51 en 54. Burgerpersoneel. De per saldo hogere ramingen op deze artikelen hangen samen met een geringe uitbreiding van de sterkte in verband met de verdere opheffing van de discrepantie tussen functie- en personeelsbestand.

Artikel 50, 52 en 55. Militair personeel. De lagere raming is enerzijds een gevolg van het in 1983 niet meer in werkelijke dienst zijn van dienstplichtigen, die nog recht hebben op de aan het minimumloon, van vóór 1 januari 1981, gekoppelde wedde eerste oefening en anderzijds van een iets lagere sterkte. Verder is rekening gehouden met de voor 1983 relevante algemene en specifieke ramingsuitgangspunten.

Artikel 53. Cantinedienst. Ten einde het jaarlijks optredende exploitatietekort terug te dringen zijn maatregelen genomen om de Cadi-omzet te vergroten. Zowel in de uitgavenbegroting als in de raming van de middelen (artikel 33) is met het effect van deze maatregelen rekening gehouden.

Artikel 56. Andere uitgaven aan of ten behoeve van personeel, voormalig personeel of hun betrekkingen

Kleding en uitrusting. Verbeteringen in het kledingpakket leiden tot hogere uitgaven. Voor een deel kunnen deze hogere uitgaven door getroffen bezuinigingsmaatregelen worden opgevangen.
Voor het aangaan van verplichtingen, die in latere jaren tot betaling zullen leiden, is een bedrag van f 86,3 mln. nodig.

Voeding. Voor het aangaan van verplichtingen, die in latere jaren tot betaling zullen leiden, is een bedrag van f 13,2 mln. opgenomen.

Reis- en verblijfkosten. Maatregelen zijn getroffen ter beperking van de reis- en verblijfkosten. Hiermee is in de raming rekening gehouden.

Verplaatsingskosten. De raming is gebaseerd op het laatstbekende uitgavenniveau.

Ontwikkeling, sport en ontspanning. Bij de raming is rekening gehouden met bezuinigingsmaatregelen, die zijn getroffen in de sfeer van de passieve ontspanning.

Langdurig zieken. De raming van de uitgaven berust op het gemiddeld aantal burgermedewerkers dat zes maanden of langer wegens ziekte afwezig is. Het aantal langdurig zieken vertoont een daling. De geraamde ontvangsten uit het AAW-fonds zijn gebaseerd op het aantal burgers dat 12 maanden of langer wegens ziekte afwezig is.

Sociale zorg. In deze sector doet zich een aanzienlijke stijging voor van de uitgaven. Met name is dit het geval met de uitgaven op grond van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen. Door de slechte situatie op de arbeidsmarkt stijgen eveneens de uitgaven bij demobilisatie van technisch specialisten en kort-verbandvrijwilligers.

Voorziening woonruimte. Ondanks de lagere raming voor te betalen huren in binnen- en buitenland is op dit artikelonderdeel een hoger bedrag uitgetrokken, aangezien voor de post «bijdragen in de woningbouw», die in de raming is begrepen, een extra bedrag benodigd is voor de verbetering van de woonsituatie.

Artikel 57. Werving en inkomstenderving. Als gevolg van de situatie op de arbeidsmarkt kan de wervingsinspanning worden verkleind.

Artikel 60. Geneeskundige verzorging van militairen en hun gezinnen. De verhoging van dit artikel wordt, behalve door prijsstijgingen, veroorzaakt door de aanvang van het vervangingsproject atropine auto-injectoren.
Voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden, is voor dit project een bedrag van f 15,9 mln. in de raming begrepen.

Artikel 61. Onderwijs en opleiding. De hogere raming wordt veroorzaakt doordat technisch specialisten in toenemende mate gebruik maken van de mogelijkheid op rijkskosten een civiele vakopleiding te volgen.

Artikel 62. Groot materieel. Van het totaal op dit artikel geraamde bedrag van f 1518,7 mln. heeft f 128,5 mln. betrekking op betalingen die voortvloeien uit verplichtingen die in 1983 zullen worden aangegaan.
Laatstgenoemd bedrag heeft betrekking op:
- tankvervanging/verbetering Leopard 1
- vervoermiddelen
- elektrisch en elektronisch materieel
- bewapeningsmaterieel
- springstoffen en munitie
- overig materieel.

Het resterende bedrag is nodig voor betalingen die voortvloeien uit verplichtingen die voor 1 januari 1983 zijn of nog zullen worden aangegaan. Het maximumbedrag voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden bedraagt f 923,7 mln. Dit bedrag heeft eveneens betrekking op de reeds genoemde onderdelen van de onderhavige raming.

Artikel 63. Inventarisgoederen en klein materieel. De stijging op dit artikel wordt veroorzaakt door de aanschaffing ten behoeve van veldhospitalen van 50 veldautoclaven in 1983. In 1984 zullen nog 83 autoclaven worden aangeschaft.

Voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden is een bedrag van f 13,3 mln. opgenomen.

Artikel 64. Bouw, alsmede aankoop van gronden en opstallen. In 1983 zijn uitgaven te verwachten voor:

- vervangen Hojelkazerne te Utrecht;
- voorzieningen in het kader van de vredesbewaking;
- inrichten oefenterreinen;
- voorzieningen in het kader van de reactietijdverkorting 1Lk;
- infrastructuur Militair hospitaal Dr. A. Mathijsen;
- nieuwbouw legeringsaccommodatie (onder meer te Soesterberg);
- keuken- en eetzaalprojecten.

Voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betalingen zullen leiden is een bedrag van f 191 mln. uitgetrokken.

Artikel 65. Onderhoud en herstelling. Door het uitstellen van functiegericht (groot) onderhoud van gebouwen is het voor het jaar 1983 geplande bedrag met ongeveer 10% verlaagd. Deze verlaging zal in de jaren na 1983 moeten worden gecompenseerd ten einde structurele aantasting van het bezit aan onroerend goed te voorkomen en een aanvaardbaar werk-/leefklimaat te waarborgen.

Voor het aangaan van verplichtingen die in latere jaren tot betaling zullen leiden is voor de instandhouding van het onroerend goed een bedrag van f 49 mln. opgenomen.

Artikel 67. Benzine, olie, smeermiddelen e.d. Door op grond van bezuinigingsmaatregelen ingevoerde rantsoeneringen zal het brandstofverbruik worden beperkt. De raming is dienovereenkomstig lager opgesteld.

Artikel 69. Algemene en specifieke uitgaven. In de raming is rekening gehouden met lagere uitgaven op de post «contracten met schoonmaakbedrijven» zulks als gevolg van de ingevoerde bezuinigingsmaatregelen.

Hogere uitgaven worden daarentegen verwacht op het onderdeel «overige bewakingskosten buitenland», enerzijds in verband met de ingebruikneming van een nieuwe Forward Storage Site en anderzijds omdat opslagfaciliteiten, die door Nederland en de BRD gezamenlijk werden benut, door de Bondsrepubliek zijn afgestoten. Nederland moet de exploitatie daarvan nu alleen voortzetten.

De hogere raming voor bureaukosten wordt veroorzaakt door de aanschaffing en/of huur van automatiseringsapparatuur.

Artikel 69B. Uitzending Nederlandse militairen naar Sinaï. Een nieuw artikel is in de begroting opgenomen waarop de extra uitgaven ten behoeve van het ter beschikking stellen van een Nederlandse legereenheid aan de Multinational Forces and Observers (MFO) zullen worden verantwoord.

Koninklijke luchtmacht

Artikelen 70 t/m 75. Burger- en militair personeel. Het totaal van de ramingen voor burgerpersoneel bedraagt voor 1982 f 157,0 mln en voor 1983 f 158,2 mln. Voor militair personeel zijn de bedragen f 775,8 en f 784,9 mln.

Artikel 76. Andere uitgaven aan of ten behoeve van personeel, voormalig personeel of hun betrekkingen. De lichte stijging op dit artikel is met name het gevolg van de omstandigheid dat een toenemend beroep wordt gedaan op allerlei rechtspositionele en wettelijke voorzieningen in het kader van de sociale zorg.

Artikel 78. Kostwinnersvergoeding en uitgaven ingevolge het inkomstenvergoedingsbesluit militairen. In verband met een vermindering van het aantal dienstplichtigen en daarnaast bovendien een relatieve teruggang van het aantal dat een kostwinnersvergoeding geniet kan voor 1983 met een lager bedrag worden volstaan.

Artikel 80. Geneeskundige verzorging van militairen en hun gezinnen. De stijging op dit artikel wordt voornamelijk veroorzaakt door de noodzakelijke vervanging van atropine auto-injectoren.

Artikel 81. Onderwijs en opleiding. Als gevolg van de genomen bezuinigingsmaatregelen is het aantal in opleiding te nemen jacht- en helikoptervliegers voor 1983 verlaagd zodat met een lager bedrag kan worden volstaan.

Artikel 82. Groot materieel. De geraamde begrotingsbedragen van de verschillende onderdelen van dit artikel omvatten voor een overwegend deel de betalingen, die voortvloeien uit in voorgaande jaren aangegane betalingsverplichtingen. Het bedrag voorziet in betalingen voor:
- vliegtuigen (F-16);
- overig vliegtuigmaterieel;
- vervoermiddelen;
- elektrisch en elektronisch materieel;
- bewapeningsmaterieel;
- springstoffen en munitie;
- overig materieel;
- NBC-uitrusting voor vliegend personeel.

Verder worden voor de hierna te noemen projecten nieuwe verplichtingen aangegaan die in 1983 en de volgende jaren tot betalingen zullen leiden:
- gefaseerde vervanging van de NF-5 vliegtuigen;
- overig vliegtuigmaterieel;
- vervangingsinvestering voertuigen;
- elektronische beschermingsmaatregelen F-16;
- luchtverkeersbeveiligings- en meteo-apparatuur;
- overig elektrisch en elektronisch materieel;
- revisieprogramma Hawk;
- invoering Patriot;
- lucht-luchtbewapening;
- overig bewapeningsmaterieel;
- wapensysteemgebonden gronduitrusting;
- overige gronduitrusting.

Het bedrag voor de vervolgtermijnen na 1983 van het F-16 project is gecorrigeerd voor inflatie en gebracht op f 2301 mln. Voor het F-16 project is voor een bedrag van f 370,2 mln. aan termijndollars gekocht ten behoeve van de in 1983 te verrichten betalingen.

Artikel 84. Bouw, alsmede aankoop van gronden en opstallen. De ombuigingsoperaties van de afgelopen jaren hebben onder meer geleid tot het uitstellen van bouwprojecten.

Als gevolg van de infasering van de F-16 vliegtuigen zijn conversiewerken noodzakelijk. Het temporiseren van deze werken is niet aanvaardbaar. Hiervoor zijn derhalve de benodigde gelden uitgetrokken. Extra fondsen zijn voorts nodig voor de baanverdraaiing op de vliegbasis Eindhoven.

Artikel 85. Onderhoud en herstelling. Als gevolg van onder meer het uitstellen van investeringen in de sector vervoermiddelen en in verband met de inrichting van werkplaatsen en magazijnen zijn op dit artikel meer fondsen nodig.

Artikel 87. Benzine, olie, smeermiddelen e.d. Voor vliegtuigbrandstof is een lager bedrag beschikbaar. Het aantal vlieguren per vlieger per jaar moest daarom worden teruggebracht tot 160. Om dit aantal te kunnen verwezenlijken zal ook nog de oorlogsvoorraad vliegtuigbrandstof moeten worden aangesproken.

Artikel 88. Algemene en specifieke uitgaven. Voor 1982 is een hoger bedrag opgebracht in verband met:

- de meer dan gemiddelde stijging van de prijzen voor energieprodukten;
- de in 1982 aan te gane c.q. aangegane verplichtingen voor de verwerving van technische publikaties waarvan de prijzen meer dan gemiddeld zijn gestegen.

Koninklijke marechaussee

Artikelen 89 t/m 92. Burger- en militair personeel. De personeelsramingen berusten op de in 1983 te verwachten gemiddelde sterkte.

Wat het vrijwillig dienend militair personeel betreft, zal de sterkte enigszins achterblijven bij het voor 1982 gehanteerde cijfer.

Artikel 94. Groot materieel. Hoewel de totaalraming zich beweegt op het niveau van de begroting 1982 diende, door het afnemen van de financiële ruimte, in de bestaande plannen te worden ingegrepen. Onder andere zijn prioriteiten gewijzigd.

De noodzakelijke vervanging van groot materieel zal worden getemporiseerd.

Het munitieverbruik zal worden beperkt.

Artikel 96. Bouw, alsmede aankoop van gronden en opstallen. Het geraamde bedrag is in hoofdzaak bestemd voor de in vorige dienstjaren aangegane verplichtingen. De bouwprojecten hebben voornamelijk betrekking op de instandhouding van het onroerend goed en op de verbetering van leef- en werkklimaat.

Om de continuïteit te waarborgen dient in 1983 een aantal verplichtingen te worden aangegaan die in latere jaren tot betaling zullen leiden.

Van het binnenlijnse bedrag van f 10,1 mln. zal f 9,0 mln. in 1984 en f 1,1 mln. in 1985 tot betaling komen.

De belangrijkste in 1983 uit te voeren of in uitvoering te nemen projecten zijn:

- bouw c.q. renovatie van dienstwoningen te Goirle;
- aankoop bouwgrond te Venlo voor nieuwe kazerne;
- bouw wachtaccommodatie paleis Noordeinde 's-Gravenhage;
- sanering legerplaatsen te Apeldoorn.

Artikel 98. Overige exploitatiekosten. De hogere uitgaven op dit artikel betreffen in hoofdzaak de post «huisvestingskosten». Dit is een gevolg van de voortdurende stijging van de energiekosten en van de uitbreiding van het onroerend goed. Door beperkende maatregelen wordt ernaar gestreefd de uitgaven voor benzine, olie en smeermiddelen op het peil van 1981 te handhaven.

Civiele verdedigingsvoorbereiding

Artikelen 99 t/m 103. Deze artikelen hebben betrekking op de uitgaven voor het korps mobiele colonnes.

De personeelsramingen berusten op de sterkte van het in 1983 naar verwachting ten laste van deze begrotingsafdeling te brengen personeelsbestand.

In de raming van de overige personele uitgaven is rekening gehouden met hogere uitgaven ten behoeve van de verrekening met de Koninklijke landmacht voor de aanschaffing van kleding en uitrusting en met hogere uitgaven voor de post geneeskundige verzorging.

De uitgaven voor infrastructurele voorzieningen en voor onderhoud en exploitatie dienen voor de afronding c.q. de voortzetting van lopende programma's en activiteiten.

De Minister van Defensie,
H. A. F. M. O. van Mierlo